

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Det krävs att man ger upp för det skapar en vilja till förändring”

En narrativ studie om fyra kvinnors vägar ut ur en kriminell livsstil

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå
VT 2015
Författare: Marica Eriksson och Katarina Lajsic
Handledare: Monica Larsson

Abstract

Titel: *"Det krävs att man ger upp för det skapar en vilja till förändring"* En narrativ studie om fyra kvinnors vägar ut ur en kriminell livsstil.

Författare: Marica Eriksson och Katarina Lajsic

Termin och år: Socionomprogrammet, VT 2015

Institution: Institutionen för socialt arbete

Handledare: Monica Larsson

Nyckelord: Kriminalitet, genus, narrativ, förändringsprocess.

Syftet med denna studie var att undersöka informanternas berättelser om processen av att lämna en kriminell livsstil. Syftet var även att belysa hur samhällets könsnormer har påverkat informanternas handlingar och förhållningssätt. Studien grundades i en livsberättelse-ansats. Resultat och analys baserades på fyra intervjuer med fyra kvinnor vilka lämnat en kriminell livsstil. Resultatet presenterades i form av fyra enskilda livsberättelser med en tematisk narrativ analysmetod. Studiens teoretiska referensram var symbolisk interaktionism och genusperspektiv. Resultatet visade att samhällets könsnormer påverkade informanternas förhållningssätt. Kvinnor med kriminella livsstilar behöver överkomma fler hinder än män i sina förändringsprocesser. Resultatet visade dessutom en komplexitet kring vägen ut ur en kriminell livsstil, då fler faktorer måste samspela för att en förändring ska kunna ske. Informanterna utvecklade även strategier för att förhindra återfall i eftersträvan av ett liv utan kriminalitet. Resultatet visade dock att återfall är kontextuellt och inte beroende av tid och rum. Lämnandet och bibehållandet av en livsstil utan kriminalitet visade sig således att vara en livslång process.

Förord

Vi vill uttrycka vår tacksamhet till de fyra informanter som medverkat i vår studie. Ni har med era enastående livsberättelser och er öppenhet gjort denna uppsats genomförbar. Tack för den kunskap ni givit oss! Vi vill även tacka organisationen KRIS för ert hjälpsamma stöd i sökandet av informanter. Slutligen vill vi tacka vår handledare Monica Larsson för allt stöd under studieprocessen.

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	5
1.1 Syfte och frågeställningar	6
1.2 Uppsatsens relation till socialt arbete	6
1.3 Begrepp och förhållningssätt	7
1.4 Disposition	8
2. Tidigare forskning	9
2.1 Kvinnors brottslighet- kriminalitet ur ett genusperspektiv	9
2.2 Upphörandet av kriminalitet	11
2.3 Sammanfattade kommentarer	13
3. Teori	15
3.1 Symbolisk interaktionism	15
3.1.1 Symboler och Jaget	15
3.1.2 Vändpunkter	16
3.1.3 Roller, avvikelser och stigma	17
3.2 Genusperspektiv	18
3.2.1 Feminitet och maskulinitet	18
3.2.2 Doing gender	19
3.2.3 Genusordning	19
4. Metod	21
4.1 Metodval	21
4.2 Urval	22
4.3 Presentation av intervjupersoner	22
4.4 Etiska överväganden	23
4.5 Genomförande av intervjuer	24
4.6 Livsberättelser	26
4.7 Analysmetod	27
4.8 Tillförlitlighet	29
4.9 Förförståelse	30
4.10 Avgränsningar	31
4.11 Litteratursökning	32
4.12 Arbetsfördelning	32

5. Resultat och Analys	33
5.1 Index.....	33
5.2 Marias livsberättelse	33
5.2.1 Könsnormer.....	34
5.2.2 Upphörande av kriminalitet.....	34
5.2.3 Eftersträvan av ett liv utan kriminalitet.....	37
5.3 Sofies livsberättelse	40
5.3.1 Könsnormer.....	40
5.3.2 Upphörande av kriminalitet.....	43
5.3.3 Eftersträvan av ett liv utan kriminalitet.....	46
5.4 Veras livsberättelse.....	48
5.4.1 Könsnormer.....	48
5.4.2 Upphörande av kriminalitet.....	49
5.4.3 Eftersträvan av ett liv utan kriminalitet.....	51
5.5 Annas livsberättelse.....	53
5.5.1 Könsnormer.....	53
5.5.2 Upphörande av brott.....	57
5.5.3 Eftersträvan av ett liv utan kriminalitet.....	58
5.6 Sammanfattade kommentarer	60
6. Slutsatser och diskussion	61
6.1 Slutsatser	61
6.2 Slutdiskussion.....	63
6.3 Förslag på framtida forskning.....	65
7. Referenslista	66
8. Bilagor	70
8.1 Intervjuguide	70
8.2 Informationsbrev	72

1. Problemformulering

Vår studie handlar om kvinnor som har lämnat en kriminell livsstil, där narkotikabruk och brottsliga handlingar har präglat deras liv. I uppsatsen belyses kvinnornas egna berättelser kring de faktorer som påverkat deras förändringsprocesser, det vill säga den process som lett till en livsstil utan kriminalitet. Uppsatsen har en livsberättelse-ansats där kvinnornas egna tolkningar av sig själva är i centrum. Berättelserna artikulerar kvinnornas vardagserfarenheter och synliggör deras livsvärld (Johansson 2005). Kvinnorna i studien har levt i kriminalitet då de har begått olika typer av brott¹ under längre perioder av sina liv.

Forskning kring kvinnors kriminella livsstilar och brottsliga handlingar är ett relativt utforskat område, då tidigare forskning främst fokuserat på män. Synen på kvinnors kriminella livsstilar är präglad av ett normerande synsätt på könroller, där kvinnors kriminalitet behandlas i förhållande till mäns kriminalitet (Marklund 2003). Kvinnor som begår brottsliga handlingar ses av samhället som offer för omständigheterna och inte som aktiva handlingskraftiga individer (Kordon & Wetterqvist 2006). Ansvar för de egna handlingarna fräntas på så sätt och kvinnor ses som passiva i sin brottsliga roll (*ibid.*). Tidigare forskning beskriver kriminalitet som någonting maskulint vilket har bidragit till att kvinnors brottslighet har hamnat i skymundan (Ball, Cullen & Lilly 2011). Kvinnor tillskrivs ofta egenskaper som är av vårdande karaktär och står för feminitet vilket är oförenligt med brottsligt beteende (Pettersson 2003). Kvinnor som begår brottsliga handlingar går emot samhällets normativa förväntningar, vilket bidrar till det Goffman (2014) kallar en *stigmatiserad social identitet*.

Tidigare forskning om kriminalitet består till stor del av statistik och kvantitativa undersökningar. I uppsatsen beskrivs kvinnornas egna berättelser således med en kvalitativ ansats. Forskning kring kriminalitet består dessutom främst av faktorer som leder till en kriminell livsstil samt hur kriminella identiteter skapas. Inom kriminologin finns dock begränsad forskning kring upphörandet av en brottslig livsstil, där kvinnors perspektiv

¹ Uppsatsen utgår ifrån Chylickis (1992:33) definition av *brott*: "Att begå brott betyder att bryta mot normer som skyddas av lagen fastställda sanktioner." Det betyder således att de handlingar som samhället anser vara straffbara därmed även är brottsliga.

saknas. Med livsberättelser belyses kvinnornas subjektiva erfarenheter då ansatsen är ”väl lämpad för att förstå och ge röst åt marginaliserade grupper och individer som inte hörs eller syns i samhället och vars problem och livssituation ofta riskerar att förbli dold” (Larsson, Sjöblom & Lilja 2008:29). Vi anser därmed att vår studie bidrar till det kunskapsgap som finns kring kvinnors perspektiv på förändringsprocesser.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka informanternas berättelser om processen av att lämna en kriminell livsstil. Syftet är även att belysa hur samhällets könsnormer har påverkat informanternas handlingar och förhållningssätt. Studien har en kvalitativ inriktning där syftet har delats upp i följande frågeställningar:

- Hur kan intervjupersonernas handlingar och förhållningssätt förstås i relation till samhälleliga könsnormer?
- Hur kan processen av att lämna en kriminell livsstil förstås utifrån intervjupersonernas livsberättelser?
- Vilka strategier berättar intervjupersonerna att de använder i eftersträvan av ett liv utan kriminalitet?

1.2 Uppsatsens relation till socialt arbete

I vårt samhälle uppfattas personer som begår brottsliga handlingar som normbrytare och avvikare. Kriminalpolitiska mål riktar sig mot att avskaffa brottslighet helt och hållet då det ses som ett stort samhällsproblem (Sarnecki 2009). År 2005 frigavs 8302 personer från anstalt varav 71 % återföll i brott inom tre år (BRÅ 2012). Det framgår vidare i rapporten att det vid en frigivning krävs mycket både från individen själv och även från samhället, för att en person ska kunna bryta upp från en kriminell livsstil. Sarnecki (2009) menar att det svenska samhället har en syn på människan som rationell och föränderlig, vilket har påverkat både rättsväsendet och kriminalvården. Socialt arbete riktad mot kriminalitet är till

för att förbättra människors levnadsvillkor och utövas på strukturell-, grupp- och individ nivå. Vi anser att vår studie är av hög relevans för socialt arbete då kunskap kring vad som påverkar människor att lämna en brottslig livsstil bidrar till utveckling av kriminalvårdens åtgärder, där målet är att minska återfall, utveckla förändringsarbete och återintegration i samhället (Chylicki 1992).

Marklund (2003) menar att genus är en av de viktigaste aspekterna att beakta för att få en förståelse av brottslighet. Könsnormerna i samhället påverkar människor i alla avseenden då normer är en form av social makt (Butler 2006). Då samhällets normer och dess följder belyses medvetandegörs den sociala makt som finns i samhället. Genom att lyfta fram kvinnors brottsliga livsstilar frångås samhällets normerande syn på de egenskaper kvinnor tillskrivs. Kvinnor förknippas med egenskaper såsom mjukhet och godhet vilket inte överensstämmer med synen på kriminalitet (Kordon & Wetterqvist 2006). Då uppsatsen genom livsberättelser belyser kvinnors subjektiva erfarenheter av brottslighet och lämnande av en kriminell livsstil, kan synen på kvinnliga egenskaper såväl som synen på kriminalitet breddas.

1.3 Begrepp och förhållningssätt

I uppsatsen har vi valt att frångå begrepp som "kriminella kvinnor" och "brottslingar". Liksom Kolfjord (2003) anser vi att sådana begrepp bidrar till ett synsätt där människor tillskrivs egenskaper och karaktärsdrag. Brott är någonting individer utför, inte någonting de är. Kriminalitet bör studeras ur en social kontext, då det är föränderligt och inte bör ses ur ett statistiskt perspektiv. Genom att tillskriva individer egenskaper utifrån deras handlingar förändras självbilden och på så sätt skapas en kriminaliseringsprocess, där människor identifierar sig med rollen som kriminell (*ibid.*). Vi har istället använt våra egna begrepp såsom "*kriminell livsstil*", "*kvinnlig kriminalitet*" och "*den kriminella världen*" utifrån medvetenhet av samhällets strukturella kriminaliseringsprocess. Med begreppet "*den kriminella världen*" menar vi det sociala sammanhang en kriminell livsstil för med sig. De normer och sociala regler vilka präglar handlingsmönstret och synsätt hos individer som befinner sig i en kontext där kriminalitet är norm och tillhör vardagen. Vi har även använt oss av Ungmarks (1992) begrepp "*den kriminella kvinnan*", vilket syftar till samhällets

föreställningar om hur en “typisk” kvinna med kriminell livsstil eller bakgrund ser ut och betar sig.

1.4 Disposition

Efter detta inledande kapitel beskrivs tidigare forskning, där vägen ut ur kriminalitet samt kvinnors brottslighet belyses. Sedan följer den teoretiska referensram vilken används för att förstå empirin. I det fjärde kapitlet behandlas vårt tillvägagångssätt i uppbyggnaden av uppsatsen. Där beskrivs metodval, urval av informanter, presentation av informanter, etiska överväganden, utförande av intervjuer, livsberättelser, analysmetod, tillförlitlighet, förförståelse, avgränsningar, arbetsfördelning samt litteratursökning. I det femte kapitlet framställs det empiriska resultatet sammankopplat med analys. I uppsatsens avslutande kapitel presenteras slutsatser, diskussion samt förslag på framtida forskning.

2. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning som belyser kvinnors brottsliga handlingar samt faktorer som påverkar processen ut ur en kriminell livsstil. Då könsnormer i samhället påverkar människors handlingsmönster har vi valt att tillgå litteratur som riktar in sig på skapandet av kön. Med hjälp av vald tidigare forskning förankras informanternas berättelser om hur samhällliga normer påverkar deras förhållningssätt och bilden av brottslighet. Forskning kring individers förändringsprocesser och lämnade av en social roll är relevant då uppsatsens informanter har lämnat en kriminell livsstil. Samtliga studier är kvalitativa och baserade på intervjuer.

2.1 Kvinnors brottslighet- kriminalitet ur ett genusperspektiv

En stor del av den litteratur som finns att tillgå angående kvinnors brottslighet handlar om de faktorer och processer som påverkar kvinnor att begå kriminella handlingar. En annan del består av hur stor del kvinnors brottslighet är procentuellt i jämförelse med mäns. I bägge fallen behandlas kvinnors brottslighet oftast i förhållande till män och jämförs med mäns brottslighet, vilket av samhället ses som normerande.

Vi har valt Petterssons (2003) studie då den undersöker våldsbrott ur ett genusperspektiv. Egenskaperna som tillskrivs kön är kategorier som män och kvinnor sorteras in i. Våldsbrott beskrivs ofta som en handling, vilken utförs av en aktiv, stark person som är överordnad. Dessa egenskaper faller samman med den maskulinitet män tillskrivs. Om då flickor utför våldsbrott, innebär detta att de utför manliga handlingar och på så sätt konstrueras maskulinitet i förhållande till feminitet. Studien är relevant för denna uppsats då könsnormer antas påverka människors handlingssätt. Studien såväl som denna uppsats intar ett genusperspektiv och därmed kan informanternas livsberättelser jämföras med studien. Petterson diskuterar även kvinnors väg in i kriminalitet som ekonomiska och strukturella faktorer. Hon yttrar att kriminalitet kan vara ett sätt att försörja sig på. Vi anser att kunskap kring faktorer som bidrar till kriminalitet är sammankopplade med processen ut ur kriminalitet. För att förstå varför människor lämnar sin kriminella identitet krävs kunskap om vägen in i kriminalitet.

Kordon och Wetterqvist (2006) har undersökt kvinnlig brottslighet, hur den kan se ut och varför den ser ut som den gör. Wetterqvist (2006:75) skriver: "Flickor är idag lika aggressiva som killar är i t.ex. sin idrottspresentation. Samma blir det inom kriminaliteten." I citatet argumenteras för att kvinnors brottslighet bör jämnställas med mäns. Vidare menar hon att kvinnor ses som offer och sorteras in i kategorier utifrån tidigare generationers normerande synsätt och erfarenheter. Idag uppfostras barn, framförallt flickor, att ta för sig och kämpa, medan föregående generationer snarare uppfostrades till att vara omgivningen till lags. Kordon och Wetterqvist menar att kvinnor kanske inte strävar efter att bete sig enligt samhällliga normer, men det betyder inte att de försöker vara män. Studien är relevant då även uppsatsens informanter berättar om sina erfarenheter av att bli sedda som offer.

Ingela Kolfjord (2003) utförde studien "Kvinnors drogbruk och lagbrott" där hon intervjuade nitton kvinnor som utfört lagbrott. Hon undersökte och problematiserade genusordningar samt hade som mål att bidra med kunskap inom ämnet kvinnlig kriminalitet. Brottslighet kan vara ett sätt för kvinnan att skapa sig en annorlunda identitet, en protesterande gest mot samhällets förväntningar på henne. Kvinnors missbruk och kriminalitet antas ofta bero på deras bakgrund, de egna valen och handlingskraften blir således ofta bortglömda. I sin slutsats diskuterar hon kring stigmatisering och stämpling, slutsatsen är att kvinnor stämplas mer och hårdare än män. Det som uppfattas som avvikande hos kvinnor uppfattas inte som avvikande hos män, vilket bidrar till att kvinnor utsätts för en annan typ av stigma i jämförelse med män. I studien undersöks dessutom tesen kring föreställningar av "den typiska kriminella kvinnan". Föreställningen av "den kriminella kvinnan" belyses av informanterna även i denna uppsats. Synen på kvinnor som utför kriminella handlingar är stereotypisk och därmed viktig att ifrågasätta. Uppsatsens resultat, liksom Kolfjords studie, visar att någon "typisk kriminell kvinna" inte finns.

Ungmark (1992) har skrivit en avhandling om kvinnor, brott och övervakning där syftet är att beskriva och förstå dynamiken av övervakning och kvinnlig brottslighet. Hon har gjort en empirisk studie, där hon intervjuat 27 kvinnor om sina kriminella bakgrunder samt deras relationer till sina övervakare. Ungmark kommer i sin undersökning fram till att synen på "den kriminella kvinnan" är tudelad. I intervjuer med professionella inom kriminalvården framgår det att kvinnor som begår brottsliga handlingar ofta ses som offer

eller som mer brutala än män. De kvinnor som ansågs vara riktiga kriminella “såg härjade ut” och deras utseende angav en antydning till ”nedgångenhet”. De professionella beskriver att de som “såg oskyldiga och vanliga ut” istället sågs som offer, vilka hade blivit lurade in i den kriminella livsstilen. Graden av kriminalitet syntes på utsidan, vilket inte var fallet hos de män som begick liknande brott. Kvinnorna stämplades därmed som mer avvikande på grund av sitt utseende. Ungmarks slutsatser beskriver ett könsmaktsystem där ett patriarkalt samhällssystem delar in människor i kategorier, efter vilket kön de besitter. Kvinnor kommer ofta i andra hand och skillnaden mellan män och kvinnor är konstruerat i våra sinnen. Ungmarks forskning är i hög grad relevant för vår uppsats, då hennes ingång i ämnet är lik vår egen. Vår ansats är att belysa samhällets könsmaktsystem och försöka ge en bredare förklaring på kvinnors brottslighet.

2.2 Upphörandet av kriminalitet

Vi har valt att tillgå tidigare forskning om vägen ut ur kriminalitet. Då studiens informanter har lämnat en kriminell livsstil har vi dessutom valt att tillgå tidigare forskning kring individers lämnade av sin gamla sociala identitet och roll. Samtliga studier är kvalitativa och undersöker, liksom uppsatsen, faktorer vilka har påverkat en förändringprocess.

Hirschi och Gottfredsson (1983) visar genom sin studie att brottsligheten är mest frekvent under tonåren och avtar sedan gradvis med åldern. Åldersfaktorn är statisk och gäller för både män och kvinnor. Studien grundar sig i social kontrollteori. Chylicki (1992) har skrivit en avhandling som bygger på bland annat Hirschi och Gottfredsson (1983) studie om att kriminalitet avtar med åldern. Chylickis (1992) studie behandlar män i åldern 24-25 som tidigare varit engagerade i upprepad brottslighet. I avhandlingen analyseras materialet utifrån sociologiska och psykologiska teorier, bland annat sociala band och anknytningsteori. Syftet med studien var att undersöka varför vissa unga män upphör med att begå brottsliga handlingar medan andra väljer att fortsätta. Slutsatserna visar att individer med ett bättre uppväxtförhållande samt en bättre social situation hade större chans att upphöra med brott. Resultatet visar även ett samband mellan missbruksproblem och återfall till kriminalitet där flertalet av de män som upphört med brott inte besvärades av missbruksproblematik. Studie visar även att de män som upphört med brott hade relationer både inom och utanför den kriminella kretsen. Av rädsla för att förlora sina relationer

utanför den kriminella kretsen valde de att bryta med sina kontakter inom kriminalitet. Närvaron av positiva vuxenrelationer under uppväxttiden, förmågan att skapa varaktiga relationer, relationer med egna barn samt vistelser på behandlingsinstitutioner lyfter Chylicki fram som viktiga upphörandefrämjande faktorer. Rydén- Lodi (2008) visar även i sin avhandling "Lyckas mot alla odds" att det är nödvändigt att avsluta ett missbruk samt bryta med tidigare kriminella kontakter för att lämna ett liv i kriminalitet. Rydén- Lodi menar framförallt att en inre motivation och en positiv syn på framtiden är avgörande faktorer för att en individ ska lyckas ta sig ut ur en kriminell livsstil. I likhet med Chylicki (1992) betonar Rydén- Lodi (2008) vikten av en god anknytning och sociala nätverk som viktiga faktorer för upphörande av brott.

Laub och Sampson (2003) har varit delaktiga i en longitudinell studie sedan 1987 och övertog då ett datamaterial framtaget av Sheldon och Eleanor Glueck som publicerades 1950. Materialet bestod av 1000 manliga ungdomar där hälften hade begått brott medan den andra hälften inte varit kända hos polisen tidigare. Genom materialet kunde Laub och Sampson följa ungdomarna fram till 70- års ålder samt förstå och förklara deras livssituation. I analysen av materialet kom de fram till en åldersrelaterad teori där även social kontroll och sociala band betonades som viktiga aspekter. Laub och Sampsons slutsats var att en sammansättning av individuell motivation, viktiga händelser i livet samt strukturella former kan påverka att en individ väljer att frångå sin kriminella livsstil. Studien visar att två viktiga vändpunkter är äktenskap och tillträde till arbetsmarknaden. Studien är gjord i Boston och de strukturella former som påverkat männen i undersökningen skulle förmodligen inte vara likadana om studien genomförts i Sverige. Det är dock relevant att betona att strukturella former kan förstås som upphörandefrämjande faktorer.

Ebaugh (1988) har skrivit en sociologisk studie om att lämna en social roll för en annan. "Becoming an EX" är uppbyggd på 185 intervjuer där personer med olika bakgrund intervjuas kring faktorer som påverkat dem att lämna en roll, integrationen in i en annan roll samt hur de ser på sig själva utifrån social roll teori. Att lämna olika samhälleliga och sociala roller är alltmer vanligt i dagens samhälle. Studien handlar om allt från att lämna livet som student till att bli arbetare, förälder eller att lämna en kriminell livsstil som medfart en rad sociala koder, identiteter och beteendemönster. Hon beskriver byte av

rollidentiteter som en process, vilket hon kallar "exit-process". Ebaugh menar att exit-processen är en social process, vilket har att göra med de sociala antaganden och förväntningar som tillhör den roll individen befunnit sig i tidigare. Den nya identiteten påverkas av den gamla, såväl individens syn på sig själv som samhällets uppfattning av individen. Hon kallar detta en process av frigörelse (disengagement) samt avidentifiering (disidentifikation). Ebaughs slutsats är att individer genomgår fyra stadier vid uppbrott av en gammal identitet och integration in i en ny. Det första steget är att gå ur en roll (role-exiting), detta sker då personen börjar tvivla på sin roll. De förväntningar och beteenden som förr var accepterade börjar ifrågasättas av individen. När tvivlet medvetandegörs, börjar individen omvärdera sin roll och de normativa förväntningar rollen medför. Det andra steget sker då individen söker efter nya roller. En komparativ fas, där individen jämför olika roller och deras betydelser. Det är en process som medför en rationalitet, vilket till slut leder till att individen lämnar sin före detta roll. Det tredje steget innebär ett definitivt aktivt beslut att lämna sin roll. Även så kallad "turning point". Ett exempel är att man lämnar in skilsmässopapper eller avskedsansökan. Det sista steget är att skapa en ex-roll när personen väl lämnat sin före detta roll. En process där individens förflutna, nutid och framtid måste förenas. Individen ska avlägsna sig från den före detta rollen känslomässigt. Personen i fråga försöker skaka av sig de tillskrivna egenskaperna som den gamla rollen inneburit, samtidigt som resterande samhälle inte tillåter det. En parallellprocess sker samtidigt, då individen dessutom ska anpassa sig till en ny roll och de sociala regler den medför. Socialisering in i den nya rollen har stor betydelse för att kunna övergå från en roll till en annan.

2.3 Sammanfattade kommentarer

Resultaten vilka presenteras i tidigare forskning överensstämmer i många avseenden med resultaten i vår studie. Det är dock viktigt att belysa att uppsatsens informanter befinner sig i en svensk kontext samt i tre av fyra fall inom ramen för en brukarorganisation. En del av tidigare forskning antar dessutom kriminologiska och psykologiska perspektiv, vilket skiljer sig ifrån uppsatsens teoretiska referensram. I de avseendena skiljer sig således resultaten i uppsatsen ifrån tidigare forskning.

I den första delen av kapitlet beskrivs kvinnors kriminella livsstil utifrån ett genusperspektiv, där kön ses som en samhällelig konstruktion. Likheter har uppkommit mellan tidigare forskning och studiens resultat, exempelvis att kvinnor, vilka utför kriminella handlingar, frångår könsnormer mer än män. I den andra delen där tidigare forskning belyser lämnandet av en kriminell identitet finns också likheter med studiens resultat. Upphörandefrämjande faktorer såsom ålder, uppbrott med kriminella kontakter, inre motivation samt förbättrad social situation är viktiga faktorer såväl i tidigare forskning som i uppsatsen. För att förstå informanternas lämnande av en kriminell livsstil har tidigare forskning om lämnandet av en social roll varit viktig. Det finns dock några få skillnader mellan tidigare forskning och studien. Informanternas livsberättelser visar att processen är komplex och inte statisk. Individer rör sig istället fram och tillbaka mellan de olika faserna i lämnandet av en social roll.

Genom att jämföra resultatet med tidigare forskning har studiens innehåll styrkts. Tidigare forskning har därmed varit ett behjälpligt verktyg i besvarandet av studiens frågeställningar.

3. Teori

Nedan beskrivs de teoretiska begrepp vi har utgått ifrån i studiens uppbyggnad. Studiens analys grundar sig i *symbolisk interaktionism* och *genusperspektiv*. Vi har valt teoretiska perspektiv som ger en helhetsbild av informanternas livsberättelser. Med symbolisk interaktionism kan informanternas livsberättelser förstås på en individ-, - och gruppnivå. Med ett genusperspektiv kan informanternas livsberättelser istället förstås på en strukturell nivå. På så sätt kompletterar perspektiven varandra och en helhetsbild av livsberättelserna skapas.

3.1 Symbolisk interaktionism

I uppsatsen har symbolisk interaktionism varit relevant då perspektivet förklarar mänskliga handlingar, såsom brottslighet och missbruk, som en process och inte en statisk tillvaro. Symbolisk interaktionism används som ett teoretiskt paraply där nedanstående begrepp har valts ut för att de tillsammans ger en bild av en förändringsprocess. Begreppen utgör en förståelse kring hur självbild och samspel med omgivningen påverkar människors handlingssätt.

3.1.1 Symboler och Jaget

Då denna studie handlar om livsberättelser är det viktigt att försöka förstå hur människors processer och självbild har skapats utifrån samspelet (interaktion) med andra (Larsson, Sjöblom och Lilja 2008). Symbolisk interaktionism grundar sig i tankar om att människor handlar utifrån *symboler* (Månsson 2002). I samspelet med den yttre omvärlden görs tolkningar och på så sätt skapas symboler utifrån språket (Payne 2008). Begreppet symboler användes i uppsatsen för att tolka informanternas gester, språk, klädval och handlingar. Symbolerna tillskrivs olika betydelser, vilka har påverkat informanternas ageranden.

Mead (1995) menar att utveckling av människors "*jag*" är en process, vilket skapas i mellanmänskliga relationer. Meads tankar om "*jaget*" har varit relevanta i uppsatsen för att förstå informanternas relationer till sin omgivning och på vilket sätt det påverkar deras handlingssätt. Det är viktigt att komma ihåg att utvecklande av "*jaget*" är en process, vilket innebär att människor ibland bryter mot samhällets förväntningar. Samspel individer emellan kan ha större påverkan på "*jagets*" handlingar än samhällets förväntningar.

Grupper såväl som enskilda individer kan skapa egna normer vilket helt kan frångå samhällets internaliserade regler. “*Den signifikanta andra*” är den omgivning som är individen närmast, såsom partner, vänner, familj och släkt. Utveckling av människors självbild påverkas genom “den signifikanta andra”. I uppsatsen användes begreppet för att förstå utvecklingen av informanternas självbild. Då informanternas “signifikanta andra” har varit negativt inställda till deras handlingar har informanterna utvecklat en negativ självbild. Då informanterna istället har fått en positiv spegling av sina handlingar har de utvecklat en positiv självbild.

Enligt Mead består människans identitetsutveckling av inre dialoger inom människan. Han menar att människans “jag” består av två olika delar, vilka han kallar “*me*” och “*I*”. “*Me*” står för kontroll och medvetande medan “*I*” representerar impulsivitet och obestämmdhet. Enligt Trost och Levin (2010) hämmar “*me*” människans “*I*” genom tidigare erfarenheter. “*Me*” står således för samhällets regler och normer medan “*I*” står för avvikande handlingar. Tillsammans utgör dessa två komponenter ett utvecklat “jag”, (Månsson 2002). I studiens analys används begreppen för att förstå informanternas kontroll av impulsivitet och därmed risk för återfall.

3.1.2 Vändpunkter

För att förklara hur upphörandet av en kriminell livsstil ser ut kan det interaktionistiska begreppet *vändpunkter* vara relevant (Payne 2008). Att bryta upp med en livsstil eller att gå från ett stadium till ett annat görs genom specifika händelser, så kallade vändpunkter. En livsstil präglas utav olika typer av vändpunkter, vilka kan vara av både positiv och negativ karaktär. Utifrån Månsson (2002) har vi valt nedanstående begrepp.

“*Ögonöppnande händelser*” är händelser som får individen att se sina handlingar i ett nytt ljus. Det kan till exempel vara en situation där någon som säljer narkotika blir anhållen av polisen för första gången. Det kan handla om att få en insikt kring vad hela går ut på, vilket förändrar synen på levnadssättet. En annan typ av vändpunkt är “*traumatiska händelser*”, vilka exempelvis kan vara våldsamma upplevelser som är knutna till individens livsstil. En sådan upplevelse kan bli droppen vilket får individen att ta ett beslut om förändring.

”*Positiva livshändelser*” ses också som vändpunkter och kan få en individ att bryta med sin livsstil. Förälskelse, att bli förälder eller exempelvis att få behandling för

missbruksproblematik kan vara sådana positiva livshändelser. Genom att informanterna i uppsatsen får tillgång till en ny roll skapas möjligheten att lämna den gamla.

3.1.3 Roller, avvikelser och stigma

Vi har även valt att utgå ifrån Goffmans (2009) tankar om roller då han förklarar hur människors sociala roller hör samman med en viss social status. I uppsatsen undersöks byten av sociala roller, genom vägen ut ur kriminalitet. Begreppen *roller*, *arena* och *publik* har därmed varit bra verktyg. Goffman menar att människor spelar olika roller beroende på det sociala sammanhang de befinner sig i. Då informanterna exempelvis befinner sig inom ”den kriminella världen” finns större risk för återfall. Då de istället befinner sig på en icke kriminell social arena är risken för återfall mindre. Sociala nätverk påverkar därmed informanternas handlingar inom ”den kriminella världen” såväl som utanför. Goffmans resonemang kan förstås genom följande exempel; I en klass finns elever där alla intar olika roller. Någon i klassen kan exempelvis vara ”den stökiga”, den som ofta avbryter läraren, stör klasskamraterna samt påvisar utåtagerande beteende. I denna kontext har hen en tydlig roll, inom vilken hen anpassar sitt beteende. När eleven sedan går på basketträning efter skolan intar denne en ny roll. På basketplanen är hen istället samarbetsvillig och gör som hen blir tillsagd, i denna miljö lyssnar ungdomen på tränaren respektive lagkamraterna. Hemma måste hen ta hand om sina yngre syskon då föräldrarna ofta är upptagna med sitt arbete. Hen måste då utföra sysslor såsom att laga mat, städa och sköta hemmet i övrigt. Skolan kan ses som en arena där ungdomens roll som ”den stökige” är beroende av publiken, alltså lärarna och klasskamraterna. På träningen är hen istället ”den samarbetsvillige” då basketträningen innefattar andra sociala förväntningar. Här finns en ny arena med ny publik vilka påverkar ungdomens roll. Hemma blir hen ”den omsorgsfulla” som av sina föräldrar förväntas ta ansvar, vilket innebär nya sociala förväntningar och förändrat beteende. Det kan således förstås att individer rör sig på olika arenor och att de sociala förväntningar det medför kommer att styra individens beteenden.

Om människor inte lever upp till samhällets sociala förväntningar ses de som *avvikare* (Becker 2006). Becker menar att en handling är avvikande om andra personer behandlar den som avvikande. Avvikelse är alltså ingen egenskap hos människor, utan någonting som sker då en handling uppfattas som avvikande av någon annan. Att behandla

en person som avvikare kan leda till att personen själv ser sig som sådan, vilket kan leda till att personen börjar utföra avvikande handlingar. På så sätt skapas en självuppfyllande profetia. Informanterna i studien har gått emot samhällets normativa förväntningar genom att begå kriminella handlingar vilket resulterade till att de uppfattades som avvikare. Begreppet har använts för att förstå hur informanternas liv har påverkats av stämpeln som avvikare.

Goffmans (2014) begrepp *stigma* syftar till kategorisering av människor utifrån förutfattande meningar om människors egenskaper. Att stämpla människor utifrån utseende, karaktärsdrag eller annat innebär en *stigmatiserad social identitet*. Goffman menar att de karaktärsdrag vi tillskriver människor kallas "*virtuella social identitet*" och de egenskaper människor faktiskt har kallas "*faktiska sociala identitet*". Då informanterna i uppsatsen begick avvikande handlingar tillskrevs dem egenskaper som de inte identifierade sig med. På så sätt tillskrevs dem identiteter som inte stämde överrens med deras självbild. Goffman talar om tre olika typer av stigman: *kroppsliga stigman*, såsom synliga funktionsnedsättningar, *karaktärsstigman* vilket anses vara "omoraliskt beteende" och *gruppsstigman*, såsom etnicitet, religion eller kön. I uppsatsen har begreppet stigma använts för att förstå informanternas sociala identitet som avvikare.

3.2 Genusperspektiv

Uppsatsen utgår även ifrån ett genusperspektiv för att förstå hur informanternas handlingar påverkats av samhällets konstruerade förväntningar. Följande begrepp har valts för att nå en fördjupad förståelse av informanternas livsberättelser utifrån ett strukturellt perspektiv. Begreppen beskriver hur människor skapar kön och upprätthåller könsnormer utifrån vad som anses vara manligt respektive kvinnligt samt hur människor positioneras utifrån dessa kategorier.

3.2.1 Feminitet och maskulinitet

Genus kan definieras som socialt konstruerade egenskaper eller förväntningar, vilka ordnas som maskulina respektive feminina. Människor har fått lära sig beteendemönster, vilka är norm och står för *maskulinitet* samt *feminitet* (Renzetti 2013). Lander (2003) beskriver

genus som någonting som skapas genom handling, vilket människor i samhället formar. Synen på de feminina egenskaperna strider emot synen av "den kriminelle". Manlighet ses som aggressivare, starkare och mer "naturligt" då det talas om kriminalitet. Kvinnlighet är istället sammankopplat med hög moral, moderskap och godhet. Informanternas livsberättelser förstås utifrån detta synsätt på maskulinitet och feminitet. Begreppen används för att förstå hur informanterna har förhållit sig till samhällseliga normer.

3.2.2 Doing gender

Judith Butler (2006) menar att sociala normer styr hur könsroller uppfattas. Butler menar att det vi skapar är det som finns, människors idéer och föreställningar utgör verkligheten. Norm är en form av social makt och upprätthålls genom människors vardagliga sociala interaktion (*ibid.*). Även Connell (2002) menar att genus konstrueras utav samhället och att kategorierna kvinna och man inte bör tas för givet. Hon menar att kvinnor är underminerade män, då samhället är uppbyggt efter ett patriarkalt system. Samhället skapar, gör kön "*doing gender*" genom att dela upp världen i kategorier. Kön genomsyrar på så sätt hela samhällets struktur och kategorier vilka människor är ordnade efter. Att vara kvinna respektive man innebär således tillskrivna egenskaper, vilka medför en förväntan på människors beteende. Med hjälp av begreppet "*doing gender*" har vi framhävt informanternas egen konstruktion av kön, samt undersökt hur samhällets skapande av kön har påverkat deras livsstil.

3.2.3 Genusordning

Utifrån Connell (2002) har vi valt begreppet *genusordning*. Kategorierna man respektive kvinna skapar samhällets genusordning. En skala med två motpoler, där kategorierna man och kvinna befinner sig i varsin ände av skalan. Samhällets normer medför en tilldelad placering i genusordningen. Människor är dock inte enbart påtvingade denna placering, utan kan konstruera sig själva som maskulina eller feminina och intar på så sätt en plats i genusordningen genom sitt beteende. Många människor trivs med genuspolariseringen och placerar sig själva i genusordningen frivilligt. Genom exempelvis tatueringar och "maskulina" kläder signalerar individer att de trivs med vad som anses vara manliga attribut. På så sätt bejakas de tillskrivna manliga egenskaperna såsom hårdhet, styrka och

självssäkerhet. Om individen trivs med egenskaper vilka anses vara feminina, kan individen exempelvis istället bära klänning, smink och klackskor. Det signalerar "kvinnliga" egenskaper såsom mjukhet, godhet och passivitet. De kvinnliga respektive manliga attributen är därmed uttryck för positionering i genusordningen. Utifrån detta begrepp kan vi förstå hur informanternas positionering i genusordningen har påverkat deras förhållningssätt samt handlingsmönster.

4. Metod

I detta kapitel följer en redogörelse av uppsatsens konstruktion. I kapitlet presenteras metodval, urval, presentation av intervjupersoner, etiska överväganden, genomförande av intervjuer, livsberättelser, analysmetod, tillförlitlighet, förförståelse, avgränsningar, litteratursökning och arbetsfördelning.

4.1 Metodval

Uppsatsen intar en kvalitativ ansats. Med detta menas att fokus ligger på tolkning och förståelse av individers sociala verklighetsuppfattning (Brinkmann & Kvale 2009). Kvalitativa undersökningar riktar in sig på språkliga analyser (Bryman 2011). Då uppsatsens syfte är att belysa livsberättelser och därmed utvinna kunskap kring faktorer i upphörandeprocessen av kriminalitet, är en kvalitativ ansats relevant. Vid uppsökandet av tidigare forskning upptäckte vi att kvalitativa studier kring kvinnors brottslighet utgör ett kunskapsgap inom ämnet kriminalitet. Den största delen av tidigare forskning består av undersökningar baserade på statistik över kvinnor och mäns utförda brott. Med fokus på kvinnors subjektiva berättelser om vägen ut ur kriminalitet anser vi att uppsatsen bidrar till en fyllnad av det kunskapsgap som idag råder inom ämnet. Genom en kvalitativ studie med en livsberättelse-ansats har vi kommit informanternas subjektiva erfarenheter nära. På så sätt har vi synliggjort hur informanterna själva har upplevt processen av att lämna en kriminell livsstil. En livsberättelse kan ses som ett sätt att organisera handlingar och är därmed avgörande för att förstå mänskliga processer (Johansson 2005).

Uppsatsens ansats är abduktiv då vår förförståelse gett oss en teoretisk riktlinje att utgå ifrån. Vi har förhållit oss till våra teoretiska förkunskaper kring genusperspektiv, i övrigt har vi använt en induktiv forskningsstrategi och utgått ifrån den empiri som framkommit i berättelserna. Genom att testa hypotesen om att samhällseliga normer har påverkat informanternas handlingssätt har vi intagit en deduktiv ansats. Vid granskning av empirin väcktes nya frågor och en induktiv process startade (Bryman 2011). Det innebar att vi drog slutsatser på grundval av materialet i livsberättelserna. Vi har således utgått ifrån abduktion som metodstrategi, vilket genom en förenklad förklaring innebär att vi har blandat dessa två tekniker (Alvesson & Skoldberg 2008).

4.2 Urval

Vi har genomfört intervjuer med fyra kvinnor i olika åldrar. Vår intention var att använda oss av ett avsiktligt urval, med det menas sökandet efter en målgrupp som kan besvara studiens syfte på bästa sätt (Yin 2011). Då uppsatsens syfte är att belysa kvinnors process ut ur kriminalitet, var således målet att hitta kvinnor med en före detta kriminell livsstil.

Vi tog kontakt med olika organisationer vilka riktar sig till personer med kriminell bakgrund. Därigenom fick vi kontakt med två kvinnor ifrån organisationen KRIS² som var intresserade av att delta i intervjuer. Under det första intervjutillfället frågade vi spontant vår informant efter ytterligare potentiella informanter. Det visade sig att en kvinna befann sig på plats och var intresserad av att medverka i undersökningen. På så sätt skapades ett "snöbollsurval" (snowball sampling), vilket Yin (*ibid.*) menar är acceptabelt såvida syftet är ändamålsenligt. Efter detta tillfälle hade vi således tre intervjuer färdigställda. Vi ansåg att tre intervjuer inte skulle generera tillräcklig riklig data för att kunna besvara våra forskningsfrågor. Med hjälp av vår handledare kom vi fram till att minst en till intervju krävdes som underlag för undersökningen. Vi kontaktade därmed bekanta, vilka haft koppling till organisationer som riktar sig till personer med kriminell bakgrund eller missbruksproblematik. Därigenom fick vi kontakt med vår fjärde och sista informant.

4.3 Presentation av intervjupersoner

Uppsatsen är baserad på intervjuer med fyra kvinnliga informanter. Vi har valt att kalla informant nummer ett för Maria. Hon är 60 år gammal och arbetar på brukarorganisationen KRIS. Maria har inte begått kriminella handlingar eller använt narkotika på tio år. Vi gav informant nummer två namnet Sofie. Hon är 32 år gammal och har 15 års droghistorik bakom sig. Även Sofie arbetar på brukarorganisationen KRIS. Vi har gett den tredje informanten namnet Vera. Hon är 28 år gammal och lämnade sin kriminella livsstil för två år sedan. Den fjärde informanten arbetar på KRIS och vi har valt att kalla henne Anna. Hon är 43 år gammal och har levt ett liv utan kriminalitet och droger i sju år.

² Kriminellas Revansch i Samhället. "En kamratförening bestående av före detta kriminella och missbrukare, hjälper människor som frigges från fängelse att hålla sig borta från kriminalitet och droger genom att erbjuda dem ett nytt, hederligt och drogfritt socialt nätverk". (www.kris.a.se 2015-02-27)

4.4 Etiska överväganden

Bryman (2011) menar att etik är en utav de viktigaste delarna i en kvalitativ metod. Under uppsatsens uppbyggnad har vi försökt att förhålla oss etiskt till vår informantgrupp på olika sätt. Under den initiala fasen i studien påverkade vårt etiska förhållningssätt val av ämne. Att uppsatsens fokus är vägen ut ur kriminalitet beror dels på brist av annan forskning kring ämnet och dels på att det är etiskt försvarbart. Då kvinnorna i vår undersökning levtt ett liv utanför kriminalitet under en längre period innebär det en distans till deras egna upplevelser. För oss var frivilligt deltagande i studien den viktigaste aspekten. Då informanterna inte längre befann sig i en behandlingsfas innebar det mindre risk att de uppfattade ett deltagande i studien som ett krav eller som en del av behandlingen. Utifrån Brinkmann och Kvaales (2009) etiska princip om tematisering och planering utformade vi således uppsatsens syfte där en risk för deltagarnas lidande var så liten som möjligt.

Vidare utformade vi ett brev till informanterna i enlighet med Vetenskapsrådets (2002) etiska principer. I brevet gav vi information kring syftet med uppsatsen, information om oss som författare samt förklarade att en medverkan i studien var frivillig och att informanterna kunde avbryta intervjuerna närhelst de ville. På så sätt försäkrades informanternas bestämmanderätt samt rättigheter kring deltagandet. Konfidentialitet, - och nyttjandekravet uppfylldes genom att vi försäkrade informanterna om att de skulle förbli anonyma samt att den information de tillhandahöll oss endast skulle användas i vetenskapligt syfte. I uppsatsen har vi fingerat namn, samt tagit bort eller ändrat delar av informanternas berättelser vilka kan avslöja personernas identiteter.

Då urvalet av informanterna gjordes diskuterade vi huruvida det var etiskt försvarbart att ta kontakt med bekanta för att få tag på informanter. Vi ville undvika en situation där informanterna kände krav på att ställa upp på grund av sina privata relationer till våra bekanta. Då vi inte visste hur deras relation såg ut, var det således svårt att säkerställa totalt frivilligt deltagande. Vi upplever trots det att våra informanter visade intresse för vår studie. De tog dessutom del av informationsbrevet innan de tackade ja till medverkan. De tre första informanterna deltog i undersökningen genom organisationen de arbetade på. På så sätt kontaktades de via organisationens mail och intervjuerna utfördes på arbetsplatsen under arbetstid. Den fjärde informanten valde dock att bjuda hem oss till sig, där intervjun sedan tog plats. Även detta diskuterade vi utifrån etiska principer. Vi ansåg att informantens

delaktighet i val av lokal var viktigt då målet var att intervjuerna skulle ske på informanternas villkor.

Brinkmann och Kvale (2009) menar att intervjusituationens maktaspekt bör beaktas. Då intervjuerna inte är vardagliga samtal, utan styrs av intervjuaren och de forskningsfrågor studien är uppbyggd på, bör intervjuaren reflektera över sin egen roll. Informanterna kan både omedvetet och medvetet berätta det som de tror intervjuaren vill höra. Utifrån Brinkmann och Kvales argument var vi under intervjuerna noga med att inte ställa följdfrågor som inte var relevanta för vår frågeställning. Enligt Brinkmann och Kvale kan intervjusituationer frambringa såväl negativa som positiva konsekvenser för informanterna. Under intervjuerna försökte vi vara medvetna om stämningen i rummet. På grund av ämnets känsliga karaktär var det viktigt att läsa av situationen och därmed undvika frågor som informanterna kunde uppfatta som för privata.

I transkribering av intervjuerna valde vi i viss mån att ändra talspråk till skriftspråklig form. Orsakerna var att läsaren lättare skulle ta del av materialet samt att talspråk i vissa avseenden kan vara oetiskt att använda. Talspråk är mindre begripligt i skrift och kan därför bli svårt att identifiera sig med (*ibid.*).

4.5 Genomförande av intervjuer

Enligt Bryman (2011) är kvalitativ intervjumetod en generell term för formen av datainsamling, vilken riktar sig mot informantens subjektiva berättelse. Uppsatsen är uppbyggd utifrån en narrativ intervjumetod. Narrativa intervjuer fokuserar på de historier intervjupersoner väljer att berätta (Brinkmann & Kvale 2009). Vi började med att ställa en öppen fråga såsom "kan du berätta lite om dig själv?" för att direkt nå en livsberättelse. Frågan resulterade i en livshistoria där informanterna strukturerade olika händelser i en sammanhängande berättelse. Då vi ville komma åt en självbiografisk berättelse lät vi informanterna tala utan att vi avbröt dem. Vår roll som intervjuare var således passiv i den mån att vi inte lockade fram berättelserna. Vi ställde frågor då och då för att hjälpa intervjupersonerna att fortsätta berätta sin historia. Vid enstaka tillfällen användes frågorna i intervjuguiden, dock endast då berättelserna behövde kompletteras för att forskningsfrågorna skulle kunna besvaras. Intervjuguiden var således endast en vägledande grund, men frångicks då syftet var att få fram livsberättelser. Utifrån Brymans (2011) mall

av kvalitativa intervjuer består uppsatsens intervjuguide av en inledning, där frågor kring informanternas bakgrund ramar in, sedan följer mellanliggande frågor, slutligen följer avslutande frågor. För att ta del av vår intervjuguide se (bilaga 1). Vi valde att belysa vägen in i kriminalitet under intervjun, då vi utifrån tidigare forskning förstod att det finns ett samband mellan vägen in och processen som leder ut ur kriminalitet. Då fokus läggs på livsberättelser krävs en helhetsbild av informanternas liv. Vi har valt att använda samma intervjuguide till samtliga intervjuer, då det bidrog till uppsatsens transparens samt underlättade analys av empirin. Informanterna kontaktades via telefon samt mail vid intresseförfrågan av deltagande i studien. Därefter skickades ett informationsbrev till informanterna. För att ta del av informationsbrevet se (bilaga 2).

Tre av intervjuerna gjordes i KRIS lokaler då tre informanter kontaktades genom organisationen. Den sista intervjun ägde rum i informantens egna hem. Intervjuerna tog mellan 30 och 50 minuter att utföra, vilket informerades till deltagarna på förhand. Intervjuerna spelades in digitalt, med informanternas samtycke. Vi deltog båda två i samtliga intervjuer genom att vara aktiva och ställa frågor till informanterna. På så sätt skapades ett naturligt samtal, i vilket alla tre parter deltog. Forskningsintervjun har en inbyggt hierarkisk relation (Johansson 2005). Vi var medvetna om att det i intervjusituationen fanns en maktasymmetri då vi som forskare bestämmer intervjuämne, ställer frågorna och har makten att tolka det som sägs (Brinkmann & Kvale 2009). I intervjusituationen var vi dessutom två intervjuare men bara en informant, vilket vi tror kan ha ökat maktasymmetrin. Intervjuerna var inte öppna vardagliga samtal utan enkelriktade dialoger. Vi var dessutom medvetna om att ämnet var av känslig och personlig karaktär. Att berätta om sitt eget liv för främlingar kan uppfattas som både stressande och mödosamt (*ibid.*). Det kan i sin tur ha lett till att intervjupersonerna valde bort vissa delar av sina berättelser. Under intervjusituationen försökte vi tillämpa Brinkmann och Kvales krav på en god intervjuare. Vi började med att förklara uppsatsen syfte samt vad det inspelade materialet skulle användas till. Därefter försökte vi ställa tydliga och öppna frågor samt lyssna aktivt och komma ihåg vad som sades, för att senare kunna ställa följdfrågor. Vi uppfattade samtliga intervjusituationer som avslappnade och öppna. Vi upplevde att intervjun blev ett avslappnat samtal mellan alla tre parter där intervjupersonerna detaljrikt berättade sina livshistorier med öppenhet. Vi som intervjuare behövde inte locka fram

berättelserna. Informanterna delgav sin historia självmant vilket kan uppfattas som att även informanterna upplevde en bekväm och avslappnad stämning under intervjuerna. Intervjuerna gav ett rikligt material vilket också kan uppfattas som ett resultat av en avspänd intervjusituation. Det diskuterades dock aldrig med informanterna utan är vår subjektiva förståelse av situationerna.

Efter reflektion förstår vi att vår ovana att utföra intervjuer har fått vissa konsekvenser. Vid transkribering uppmärksammade vi att potentiellt relevant information missades då vi vid ett flertal tillfällen inte ställde följdfrågor. Då intervjuerna bestod av livsberättelser upplevde vi att det var svårt för oss som intervjuare att fånga upp vissa aspekter av berättelsen. Utifrån Ricoeurs (1984) tankar kring narrativa berättelser kan det förstås att livsberättelser inte är en kronologisk redogörelse av händelser. Då informanternas berättelser ofta hoppade i kronologisk ordning upplevde vi det svårt att avbryta informanterna och ställa följdfrågor när berättelsen redan gått vidare. En bredare praktisk erfarenhet krävs för att utveckla bättre intervjuförmåga.

Då narrativa studier är ett sökande efter verktyg för att förstå konstruktionen av individers sociala verklighet, är det viktigt att transkribera materialet utförligt (Johansson 2005). Vi valde att transkribera allt som sades under intervjuerna, dock har vi som sagt i vissa avseenden ändrat talspråk till ett mer begripligt språk i skrift. Transkriberingen lästes igenom ett flertal gånger av oss båda, för att på så sätt komma nära materialet och inte förbise viktiga aspekter i livsberättelserna. Transkriberingen utfördes av oss båda två, en av oss skrev samtidigt som den andra skötte den digitala inspelningen. Då analysen redan sker i transkriberingen av materialet valde vi att diskutera resultatet tillsammans istället för att dela upp arbetet mellan oss. Trots att detta sätt troligtvis var mer tidskrävande upplever vi att båda två tagit del av materialet samt att arbetet utfördes på ett mer grundligt sätt, då en av oss kunde koncentrera sig på vad som sades och den andra på att skriva.

4.6 Livsberättelser

Ett vägledande begrepp vi har använt i uppsatsens utformande är *livsberättelser*, vilket syftar till individers subjektiva berättelser om sitt liv (Johansson 2005). Vi har valt att utgå från livsberättelser då uppsatsen är grundad på intervjuer där uppsatsens informanter delger sin livshistoria. En livsberättelse är en berättelse en person berättar om sitt liv. Människors

egna tolkningar av sig själva är i centrum. Berättelsen synliggör hur människor upplever sina subjektiva liv. Vi får genom berättelser en möjlighet att ta del av andra människors erfarenheter. Syftet med denna studie är att undersöka informanternas berättelser om processen att lämna en kriminell livsstil. Vi har därför valt livsberättelser som en metodologisk ansats. Då berättelser är kunskap om människors egna tolkningar av sina upplevelser är denna ansats adekvat för att uppnå uppsatsens syfte.

4.7 Analysmetod

Uppsatsen riktar sig mot att göra informanternas röster hörda, att ta reda på hur deras process sett ut samt hur de ser på sig själva utifrån samhälleliga förväntningar. Narrativ analysmetod har tillämpats i uppsatsen, då metoden handlar om att tolka människors tolkningar av sig själva och sin sociala värld (Johansson 2005). Valet av narrativ analysmetod baserades dessutom på att metoden anses vara lämpad för att ge röst åt grupper som annars inte syns i samhället (Larsson, Sjöblom & Lilja 2008). Då detta synsätt sätter mänskligt handlande först är metoden lämplig i studier av identitet och subjektivitet (Johansson 2005). Det är därmed möjligt att undersöka maktförhållanden, vilket det i uppsatsen har gjorts genom att analysera könsnormer.

Det finns flera olika sätt att analysera narrativa berättelser. Vi har utgått ifrån en analysmodell som beskriver olika möjligheter att tolka och analysera livsberättelser. Modellen är indelad i två dimensioner, den första är holistisk och den andra är kategoriindelade (Larsson, Sjöblom & Lilja 2008). Dessa dimensioner kan kombineras på följande sätt; 1 helhet- innehåll, 2 helhet- form, 3 kategoriindelning- innehåll och 4 kategori- form (*ibid.*). I uppsatsens analys har vi utgått ifrån den kategoriindelade strategin. Det innebär att vi har valt ut enskilda narrativ av vissa delar från berättelserna och kategoriserat dessa utifrån valda teman. Vi har således valt att använda den tredje strategin, kategoriindelning- innehåll. Vi utformade teman vilka är grundade i uppsatsens frågeställningar, dessa teman är; *könsnormer*, *upphörande av kriminalitet* och *eftersträvan av ett liv utan kriminalitet*. Presentation av analys har gjorts utifrån att relevanta narrativ har applicerats till respektive tema. Efter varje narrativ följer vår egen tolkning av det som sagts genom valda teoretiska begrepp (se kapitel 3). Samtliga begrepp applicerades i varje livsberättelse. Riessman (2008) kallar detta tillvägagångssätt tematisk narrativ analysmetod,

där fokus läggs på informanternas subjektiva erfarenheter och livsberättelser genom tematiska indelningar. Genom att använda en narrativ tematisk analysmetod har vi fokuserat på *vad* som sagts och inte *hur* det sagts (*ibid.*). Under transkribering har vi därför inte tagit med kroppsspråk och utfyllnadsljud, exempelvis “mm” i alla avseenden, då detta skulle skifta fokus till *hur* informanterna beskrev sina berättelser.

I narrativ metod skildrar människor en sammankoppling av sitt förflutna, sin nutid och sin framtid (Ricoeur 1984). Informanternas berättelser blir således beroende av sin kontext. Enskilda narrativ, det vill säga citat, kan inte tas ut ur sitt sammanhang. Det resulterade i att vi valde att presentera varje enskild livsberättelse var för sig i analysen. Därmed har uppsatsens analys även inslag från Larsson et al. (2008) holistiska dimension av analysmodellen. Vi har utgått från vissa enheter men även försökt bevara livsberättelsernas helhet genom att presentera en kronologisk följd av narrativen. Analysen har därmed inte varit indelad i varken kortare enheter eller en helhet av livsberättelserna. Med hjälp av denna analysmetod har vi kunnat uppmärksamma flera delar i analysen, både enskilda narrativ och hela livsberättelser.

Kärnan i narrativ analys är forskarens tolkning (Johansson 2005). Vi som forskare har tolkat informanternas livsberättelser utifrån vår egen förförståelse och världsbild. En nackdel med narrativ analysmetod är därmed att resultatet är präglad av oss som forskare. Andra forskare skulle med stor sannolikhet finna andra innebörder av empirin. Uppsatsens resultat skulle kunna tolkas som en definitiv spegling av verkligheten eller som en absolut sanning. Johansson menar att tolkningar sker på fem nivåer. Den första nivån uppnåddes då informanterna upplevde sina livshändelser. I den andra nivån återberättande informanterna sina livsupplevelser i mötet med oss som intervjuare. Den tredje nivån var omvandlingen från tal till text då vi transkriberade empirin. Den fjärde nivån var vår tolkning i analysen, där vi som forskare omskapade berättelsen. Den femte nivån uppnås av läsaren som tolkare, där berättelsen tolkas på olika sätt beroende på vem som läser den. Intervjusituationen bidrar till en rekonstruktion av berättelsen där informanternas berättelser är skapade i detta nu (*ibid.*). Vi har försökt att hålla oss så nära empirin som möjligt genom att försöka skildra berättelserna utifrån vad kvinnorna förmedlat till oss. Det är dock viktigt att belysa att informanternas inställning till sina erfarenheter kan komma att förändras med tiden.

4.8 Tillförlitlighet

Johansson (2005) menar att det i kvalitativa studier handlar om att pröva studiers tillförlitlighet och inte att hitta en absolut sanning. Då vi som forskare har makten att tolka empirin utifrån vår förförståelse och vårt intresse påverkar det resultatet och slutsatser i studien (*ibid.*). Livsberättelserna i denna uppsats kan inte förstås som exakta redogörelser av vad som faktiskt hänt, då samma händelser kan tolkas på en mängd olika sätt.

Livsberättelserna skapas i samspelet mellan informanterna och oss som intervjuare (Brinkmann & Kvale 2009). Berättelserna skulle således förmodligen se annorlunda ut om andra forskare utförde intervjuerna.

Begreppet tillförlitlighet är indelat i fyra olika delkriterier (Bryman 2011). Det första delkriteriet är *trovärdighet*. För att stärka denna uppsats trovärdighet har vi jämfört resultat samt slutsatser med tidigare forskning och på så sätt har uppsatsen argument förankrats i tidigare validerad forskning (Yin 2011). Vi har eftersträvat trovärdighet genom att inte göra antaganden om att vi tror oss veta hur informanternas subjektiva verklighet ser ut. Då en livsberättelse inte är en absolut sanning utan skapas i samspel mellan människor är berättelsen således en social konstruktion (Johansson 2005). Tolkningarna i analysen har därmed gjorts genom teorier som intar ett social konstruktivistiskt perspektiv. På så sätt antas ett förhållningssätt i studien om att kunskap aldrig är neutral utan produceras i specifika sociala sammanhang. Vi har dessutom valt att presentera narrativen som enskilda enheter där vår tolkning presenteras efter narrativen. På så sätt ger vi läsaren utrymme för egna alternativa tolkningar av empirin. Vi är dock medvetna om att våra tolkningar ändå kan påverka läsarens bild av resultatet. Brinkmann och Kvale (2009) menar att kvalitativ forskning inte bör generaliseras, utan kunskapen bör istället prövas på andra liknande situationer. Genom ett transparent förhållningssätt har vi försökt att uppfylla det andra delkriteriet, *överförbarhet* (Bryman 2011). Genom att transkribera allt som sades i intervjuerna har vi gett ”täta beskrivningar” av empirin. Vi ämnar dock inte att ge ett färdigt recept som är applicerbart på andra studier om kvinnors väg ut ur kriminalitet. Det är inte rimligt att förutsätta att andra forskare skulle komma fram till precis samma resultat som oss, trots tillämpning av samma metod. Informanternas berättelser skapas i situationen tillsammans med oss som intervjuare, därmed är det omöjligt att replikera vår studie fullständigt (Johansson 2005). Genom att detaljrikt redogöra för studiens tillvägagångssätt

har vi försökt uppnå transparens och därmed det tredje delkriteriet vilket Bryman (2011) kallar *pålitlighet*. För att uppnå möjligheten att *styrka* och *konfirmera* studien har vi som forskare försökt säkerhetsställa att vi inte medvetet låtit personliga värderingar påverka utförandet av studien. Vi utgår ifrån Thomassens (2007) argument om att fullständig objektivitet aldrig kan uppnås, då vi människor tolkar världen utifrån vårt eget sätt att förstå den. Vår förståelse är beroende av våra fördomar. Med fördomar menar vi vår icke medvetna förförståelse, vilket utgör den referensram vi ser världen genom (Andersson & Swärd 2008). Genom att medvetandegöra och diskutera våra fördomar med varandra har vi försökt att närma oss en objektivitet i utformandet av uppsatsen. Våra föreställningar samt fördomar är dock alltid närvarande och har därigenom påverkat utformandet av uppsatsen.

4.9 Förförståelse

Vårt intresse av ämnet kriminalitet har vuxit under utbildningens gång. Vår första ingång i ämnet skapades under tiden då vår B-uppsats skrevs. Vi besökte en vuxenhet vid socialtjänsten i en utav Göteborgs stadsdelar och skrev om tvångsvård. Besöket på vuxenheten samt tidigare erfarenhet har gett oss en förförståelse om att missbruk och kriminalitet i många fall går hand i hand. Besöket på vuxenheten ökade även vårt intresse för genuskillnader då vi upptäckte att kvinnliga- respektive manliga brukare³ behandlades olika. Vid LOB⁴-anmälningar skickades kallelser från socialtjänsten ut till alla kvinnor oavsett ålder, men endast till män under 25 år. Vi förstår detta som ett uttryck för en skillnad på synen mellan kvinnor och män där könen behandlas olika. Kvinnor, i alla åldrar, ses som offer vilka behöver skyddas medan män ses som handlingskraftiga individer. Under utbildningen på kriminalitetskursen växte vårt engagemang för kriminalitet. Kvinnor och kriminalitet blev vårt huvudämne vilket sedan mynnade ut i vägen ut ur kriminalitet då detta fält visade sig vara utforskat inom tidigare forskning.

Gadamer (1997) menar att all subjektiv erfarenhet vi bär med oss kommer att påverka vår studie. Det är med bakgrund av vår förförståelse som vi kan se det nya vi

³Vi har valt använda begreppet brukare som av Socialstyrelsen definieras enligt följande "en person som får, eller som är föremål för en utredning om att få, individuellt behovsprövade insatser från socialtjänsten" (Socialstyrelsen 2015).

⁴ Lagen om omhändertagande av berusade personer (1976:511).

möter. Vår förförståelse av kvinnlig brottslighet var begränsad, då vi saknade erfarenhet av detta ämne. Vi är medvetna om att samhällets syn på “den kriminella kvinnan” och de karaktärsdrag kvinnor med en kriminell livsstil tilldelas, troligtvis kan ha färgat vår förförståelse. Intervjufrågorna är grundade i vår förförståelse vilka styr utfallet av resultatet (Brinkmann & Kvale 2009). Vår förförståelse har gett oss en bild av att kvinnor med kriminell bakgrund stigmatiseras mer än män, då synen på kriminalitet frångår kvinnliga könsnormer. Vår föreställning har även varit att det finns specifika vändpunkter i människors liv, vilka har påverkat dem att aktivt vilja förändra sin livsstil. Vi har dessutom haft en bild av att kriminalitet och missbruksproblematik i de flesta fall är sammankopplat.

Marica har tidigare praktiserat på ett boende för män med missbruksproblematik, vilka begått kriminella handlingar. Marica fick även medverka i aktiviteter med KRIS. Praktiken medförde en inblick i organisationen KRIS samt större kunskap kring kriminella livsstilar, men även om vägen ut ur kriminalitet. De föreställningar dessa erfarenheter gav medförde en syn på att lämnandet av en kriminell livsstil är svår, där uppbrott av en gammal identitet, nätverk samt livsstil är en långvarig process. Katarina utförde sin VFU på en fritidsgård i Göteborg samt arbetar kvar som timvikarie. Erfarenheten från detta arbete har medfört ett ungdomsperspektiv på kriminalitet, samt bland annat hur etniska och socioekonomiska faktorer påverkar individer. Därigenom väcktes ytterligare intresse kring ämnet. Katarinas praktik medförde en syn på kriminalitet som en process där många olika faktorer är avgörande för såväl återintegration i samhället som bibehållande av en ny livsstil. Med hjälp av dessa erfarenheter har vi båda skapat oss en förförståelse kring kriminalitet som ämne, vilket har styrt utformandet av uppsatsen. Utifrån Gadamer (1997) kan vi förstå att medvetenhet kring våra subjektiva erfarenheter är av stor betydelse då de påverkar studiens utförande.

4.10 Avgränsningar

Tidigare forskning har gett oss en bild av att missbruksproblematik är starkt sammankopplat med en kriminell livsstil. Vi har trots det medvetet valt bort litteratur kring missbruk. På så sätt riktas fokus på den kriminella livsstilen, inte på beroendeproblematik. Genom denna avgränsning utesluts dock en del av beroendets påverkan på förändringsprocesser hos individer. På så sätt frångås professionellas roll i

förändringsarbetet som en viktig faktor. Val av rätt behandling och relationer till socialarbetare kan ses som viktiga aspekter för lämnandet av en kriminell livsstil såväl som för missbruk. På grund av tidsbrist och studiens omfång har dessa aspekter inte kunnat undersökas, det föreslås dock som förslag för framtida forskning (se kapitel 6).

4.11 Litteratursökning

I sökning av relevant litteratur för vår studie använde vi oss av Göteborgs Universitetsbiblioteks sökverkstäder. Vi använde oss främst av databaserna GUNDA bibliotekskatalogen, Social Services Abstract, Libris samt Supersök. Vi har till viss del även använt oss av datorbasen Google Scholar. De nyckelord vi har använt i olika uppsättningar i vår sökning är följande: "kriminalitet", "kvinnor", "kvinnlig brottslighet", "brottslighet", "vägen ut ur kriminalitet", "genus", "kön", "exitprocesser", "women and crime", "exiting crime", "female offender", "criminology". Vi har även studerat referenslistor i tidigare C-uppsatser skrivna på Göteborgs Universitet som inspiration vid sökande av litteratur. Avhandlingen "Att upphöra med brott- vägar ut ur den kriminella karriären" av Chylicki (1992) använde vi både som litteraturunderlag men även som hjälp för sökandet av referenser.

4.12 Arbetsfördelning

Vi har valt att skriva hela uppsatsens tillsammans då vi anser att detta har gett oss båda en fördjupad förståelse kring uppsatsens alla delar. Detta arbetssätt har gett oss en möjlighet att diskutera och reflektera tillsammans, vilket vi anser har skapat ett lärande och ett analytiskt förhållningssätt genom hela processen. All litteratur har delats upp emellan oss där vi sedan har gjort anteckningar kring litteraturen i ett gemensamt dokument. På så sätt har båda tagit del av varandras anteckningar och fått inblick i all litteratur. Uppsatsen har skrivits i ett gemensamt dokument som både har haft tillgång till samtidigt. Vi har suttit tillsammans och formulerat samtliga meningsbyggnader i uppsatsen, där vi har turats om att skriva. Vi har valt att inte dela upp arbetet då det skulle medföra en svårighet för oss både att få inblick i uppsatsens alla delar. Det skulle dessutom innebära en risk för en markant språklig varierad text.

5. Resultat och Analys

I detta kapitel presenteras Marias, Sofies, Annas och Veras livsberättelser, där deras väg ut ur en kriminell livsstil skildras. I resultatet är vissa delar av berättelserna fingerade, exempelvis namn och platser. Informanternas porträtt är rekonstruerade i form av kortare avsnitt ur livsberättelserna, det vill säga narrativ. För att framhäva varje enskild livsberättelse presenteras de var för sig. Livsberättelserna är uppdelade i tre olika teman: könsnormer, upphörande av kriminalitet samt eftersträvan av ett liv utan kriminalitet. Analysens teman grundar sig i uppsatsens forskningsfrågor. Efter informanternas narrativ följer vår tolkning av vad som skildras. På så sätt fördjupas förståelsen kring varje enskild berättelse. I våra egna tolkningar har empirin analyserats med hjälp av genusperspektiv och symbolisk interaktionism (se kapitel 3).

5.1 Index

(...) = Anger utelämnning av text

[text] = Anger våra tillägg och observationer

kursiverad text = Anger betoning

(paus) = Anger längre pauser

Intervjuare 1 = Marica

Intervjuare 2 = Katarina

5.2 Marias livsberättelse

När vi träffade Maria var hon snart fyllda 60 år. Hon har varit ute ur kriminalitet samt varit drogfri i tio år. Maria arbetar på KRIS, vilket hon gjort i snart nio år. KRIS har varit en viktig del i Marias drogfria liv, på arbetet kan hon med sina erfarenheter hjälpa andra. Hon berättade att hon har haft en bra uppväxt tillsammans med båda sina föräldrar och sin syster. Maria började använda droger i tonåren, där kriminalitet blev en följd av behovet att försörja sitt beroende. Hon har tidigare haft längre perioder utan kriminalitet och droganvändning, dessa perioder har dock inte varit varaktiga utan lett till återfall. Genom Marias livsberättelse har vi tagit del av hennes erfarenheter både av en kriminell livsstil såväl som hennes förändringsprocess.

5.2.1 Könsnormer

I detta avsnitt skildras Marias berättelse om könsroller och synen på vad som är manligt respektive kvinnligt. Hon beskrev att det finns olika förväntningar på hur kvinnor och män bör bete sig vilket hon har varit tvungen att förhålla sig till.

(2): "Tror du att det är någon skillnad på att vara kvinna och på att vara man med kriminell bakgrund?"

Maria: "Jag tror männen har det ännu svårare."

(1): "På vilket sätt?"

Maria: "Dem är hela tiden tvungna att leva upp till det här macho, tuffare och ta en smäll. Jag tror att dem har det jättetufft medan vi kvinnor också har det tufft men på ett helt annat sätt. Man blir väldigt utnyttjad och tillåter sig att bli utnyttjad för man tillåter sig att sälja sin kropp. Även om man inte tänker så att nu säljer jag min kropp för att få amfetamin. Men det är ju det man gör, man plockar hem någon som säger "ja, jag har lite tjack" och så säger man "jag har inga pengar" men de säger: "jag bjuder dig", då vet man ju vad det ska gå ut på. På så sätt blir man väldigt utnyttjad och tillåter det själv också."

Tolkning

Maria beskrev att män och kvinnor bör bete sig på olika sätt, män måste förhålla sig till en "machoattityd" och måste vara "tuffa" då det anses vara manligt. Utifrån Connells (2002) tankar om att göra kön, "*doing gender*" kan vi förstå att samhällets struktur består av kategoriseringar. Könsroller skapar förväntningar på hur människor ska vara och bete sig. Utifrån Månsson (2002) kan vi förstå att "machoattityd" och "tuffhet" således är *symboler* för manlighet. Då Maria berättade att kvinnor och män har det tufft på olika sätt förstår vi utifrån Goffmans (2014) begrepp *stigma*, att kvinnor utsätts för en annan typ av stigma i jämförelse med män. Även Kolfjord (2003) menar att kvinnor stämplas på ett annorlunda sätt i jämförelse med män. Maria berättade att det finns en förväntan på att kvinnan ska sälja sin kropp för att få narkotika, vilket vi förstår som en spegling av synen på den manliga och kvinnliga sexualiteten.

5.2.2 Upphörande av kriminalitet

I detta avsnitt presenteras Marias berättelse om de händelser hon har upplevt som vändpunkter. Hon beskrev att hon nådde en viss punkt där hon var redo för förändring av

sin livssituation. Vi har valt att plocka ut följande narrativ då de beskriver början på en process ut ur en kriminell livsstil.

“(…) ja, vårt hus brann ner till grunden, mitt och min dåvarande killes. Det brann ner. Vi fick bo i en sådan där stugby där uppe i Norrland och detta var ju i oktober. Så där fick vi en liten stuga. Jag har alltid varit väldigt hemkär, väldigt sådär. Jag har alltid, mot alla odds, haft ett väldigt fint och välfungerande hem. Men nu hade jag inte det. Vi åkte ut och vi stal och gjorde inbrott. Det var precis som att, jag tror vi nästan önskade att vi skulle åka fast. Det gjorde vi med, och då, den gången, blev jag inplockad på häktet. Jag har ju suttit på häktet hur många gånger som helst men den gången var jag mottaglig helt enkelt. Dels för att jag inte hade något hem då och jag kände bara, jag orkar inte mer. Då fick jag ringa till mamma och det har jag gjort säkert en 20 gånger tidigare, “mamma, jag är på häktet” och varje gång så har hon sagt: “jaa, men vad skönt då vet jag var du är, att du får mat och att ingen slår dig”. Varje gång blev jag lika jävlar arg “Vill du att jag ska sitta i fängelse din (...)”. Men denna gången så hörde jag det, jag hörde det in i hjärtat liksom, vad det var hon sa. Jag förstod det, (...), jag förstod det, hennes oro och hennes längtan, hennes frustration och ja, det var verkligen skönt för henne när jag var inplockad. Det var enda gången hon sov riktigt lugnt, hon och pappa då. Så att då kände jag någonstans att nä, nu är det bra på riktigt.”

Tolkning

Maria beskrev förlusten av sitt hem som en händelse, vilken fick henne att inse att hon inte längre orkade leva det liv hon tidigare levte. Vi förstår denna händelse utifrån det interaktionistiska begreppet *vändpunkt* (Payne 2008). En vändpunkt är en positiv eller negativ händelse vilket påverkar en livsstil (Månsson 2002). Maria berättade att hon var trött på sin livsstil, vilket vi förstår som ett resultat av bland annat hennes ålder. Vid denna tidpunkt var Maria nästan 50 år, med en lång bakgrund av en kriminell livsstil och missbruk. Enligt tidigare forskning är åldern en avgörande påverkansfaktor för lämnande av en kriminell livsstil (Hirschi & Gottfredsson 1983; Chylicki 1992)

Vi tolkar dessutom att Maria såg sina tidigare “välfungerande hem” som en del av hennes identitet. Hon berättade att hon alltid haft ett väldigt fint hem och då detta försvann, förlorade hon en del av sin identitet. Vi förstår det som ett uttryck för hennes “kvinnliga identitet”, det vill säga de karaktärsdrag kvinnor tillskrivs utifrån samhälleliga normer. Utifrån Connell (2002) förstår vi att Maria har frångått samhälleliga normer genom att hon som kvinna begått brott, vilket ses som maskulina handlingar. Vi tolkar att Maria genom ett

välfungerande hem kunde upprätthålla de kvinnliga normerna, såsom att vara omsorgsfull och sköta ett hem.

Då Maria ringde till sin mamma ifrån häktet berättade hon att hon tog till sig sin mammas oro för första gången. Det kan förstås utifrån Goffmans (2014) begrepp "*den signifikante andre*". Då Maria kom till insikt kring hennes tidigare handlingar samtidigt som mamman uttryckte oro, speglas mammans oro i Maria själv. Mamman är en "*signifikant andre*", en närstående som står för trygghet och kan därmed påverka Marias självbild och handlingar. Vi tolkar att Marias insikt om mammans oro och Marias "*ögonöppnande händelse*" bidrog till processen vilket ledde till förändring.

"(...) tjuvar är det värsta som finns, jag gillar inte dem. Polisen dem som tog mig, de tog mig för att jag hade knark i mig, på mig och jag var på fel ställe på fel plats, men när dem sa tjuvjävel då sa jag "Nä, där har du fel. Du får kalla mig knarkare, hora och du får kalla mig vad du vill, men tjuv är jag inte i alla fall". Sen då de sista tretton åren, när jag verkligen blev tjuv, det var nog det värsta av allt tror jag, att sjunka så lågt i mina egna ögon (paus). När polisen tog oss och när dem sa "tjuvjävel", då gjorde det ont, det gör det än idag (...)"

"(...) Det är det som måste hända, du måste komma till din egen personliga botten där du känner att nä, det här vill jag inte längre, jag kan inte. Sen kan man få hjälp att bli motiverad och påverkad och sådär, men det måste komma att du vill. Det spelar ingen roll om jag erbjuder dig kärlek eller pengar, smäll eller vad som helst. Det måste komma därifrån, för annars okej, du kanske kan hålla dig drogfri men du gör det inte någon längre tid, och du är hela tiden i det på ett jobbigt sätt."

Tolkning

I narrativet ovan berättar Maria om en situation där hon blev kallad tjuv av polisen. När Maria uttrycker: "Tjuv är jag inte i alla fall" förstår vi det som en stämpel vilken hon tidigare inte identifierat sig med. Vi tolkar i Marias berättelse att hon i denna situation insåg att hon blivit någon som hon inte ville vara. Vi förstår utifrån Månsson (2002) denna *vändpunkt* som en "*ögonöppnande händelse*" där Maria såg sig själv och sina handlingar i nytt ljus. Polisen och omgivningen har genom sina fördomar tidigare tillskrivit Maria karaktärsdrag och kallat henne tjuv, trots att hon vid det tillfället inte stal någonting. Utifrån Goffman (2014) förstår vi att de karaktärsdrag Maria blev tillskriven var hennes "*virtuella*

sociala identitet”. När hon sedan började stjäla och blev anhållen insåg hon att denna “*virtuella sociala identitet*” blivit hennes “*faktiska sociala identitet*”, det vill säga att hennes tillskrivna identitet blivit hennes riktiga. Utifrån Becker (2006) förstår vi att kriminalitet och droganvändning var norm för Maria, trots att hon visste att det i samhällets ögon sågs som *avvikande*. Utifrån (Goffman 2014) kan vi förstå att Maria fick en *stigmatiserad social identitet* då hon utförde brott, vilket innebar att hon stämplades som *avvikare* utifrån samhällets förutfattade meningar. Då “*jaget*” är en process, bryter människor ibland mot samhällets förväntningar (Mead 1995). Grupper såväl som enskilda individer kan skapa egna normer vilket helt kan frångå samhällets internaliserade regler (*ibid.*). Vi tolkar att då Maria själv identifierade sig som “tjuv” såg hon sig själv därmed som en *avvikare*. Vi kan utifrån Beckers (2006) tankar kring avvikelser förstå att *stämpeln* som avvikare utlöste en process inom henne själv, vilket kan ses som en *vändpunkt*.

Maria talade även om en “egen personlig botten” där individen själv måste komma till insikt och vilja förändras. Hon beskrev att omgivningen kan vara till hjälp, men att en subjektiv motivation måste uppnås. Det kan likställas med Rydén- Lodis (2008) argument om att inre motivation är en avgörande faktor för att lyckas ta sig ur en kriminell livsstil.

5.2.3 Eftersträvan av ett liv utan kriminalitet

I narrativen nedan skildras Marias berättelser om specifika händelser, vilka har blivit erfarenheter av hur hon ska hantera vissa situationer för att inte riskera återfall. Erfarenheterna kan ses som faktorer till bibehållande av ett liv utan kriminalitet.

“(…) varade i tretton år [Marias senaste återfall] och jag gick ner mig ordentligt där den sista åren. Men när jag började det återfallet så hade vi hus och grejer och jag trodde på riktigt att denna gång så kan jag hantera det här. Jag kan ta [droger] på semestern och jag kan ta på helgen då och då, jag kan verkligen det, jag ska se till att jag kan det. Det kunde jag ju inte. Men nu vet jag det, nu vet jag. Det går inte en enda, det var tvunget för mig att bli sådana kraftiga smällar innan jag förstod.”

“(…) Det var några år sedan jag åkte upp till Jönköping och skulle på en begravning där uppe av en väldigt nära manlig god vän, jag var så korkad, för dem sa till mig här [på KRIS]. “Ska du verkligen åka själv?”, “ja, jag vill åka själv, jag vill känna igen mig, jag vill njuta lite av olika

platser och så”. Men det var så korkat. Det var en begravning och det rev upp så otroligt mycket hos mig, jag var jätteledsen. På begravningen var det naturligtvis massa av mina kompisar och det blev, jag kände bara, åh vad jag älskar dem och ska jag åka härifrån? Det slutade med att när jag åkte därifrån, i min nya fina bil, och dem stod där hela gänget då var det jag som kände mig som en loser. Jag kände som att jag lämnade kvar hela min identitet där. Det är ju med dem som jag hör hemma, det var ju där mina känslor var och det var kärlek fullt ut. Hade jag stannat där ett par timmar till så vet jag inte vad som hade hänt. Så att det gör jag aldrig igen, inte en sådan grej (...)”

Tolkning

Tidigare i intervjun berättade Maria att hon har haft två längre perioder utan droger och kriminalitet. En period varade i fem år och en i nästan tio år. I det första narrativet beskrev Maria att hon efter en lång period av drogfrihet trodde att hon skulle klara av att använda droger vid enstaka tillfällen. Återfallet mynnade ut i ett långvarigt missbruk vilket resulterade i grövre kriminalitet än tidigare. Utav dessa erfarenheter har Maria lärt sig att hon inte klarar av att använda droger alls utan att riskera ett återfall. Vi tolkar Marias erfarenheter som faktorer vilka har fått henne att förstå hur hon ska göra för att bibehålla ett liv utan kriminalitet och narkotika. På så sätt kan vi förstå att Marias missbruk hör ihop med hennes kriminella handlingar, vilket även stämmer överens med Chylickis (1992) resultat. Resultatet i Chylickis studie visar att det finns ett samband mellan missbruksproblem och återfall till kriminalitet.

I det sista narrativet berättade Maria att hon åkte tillbaka till sin gamla hemstad för att gå på begravning. Vi tolkar att Maria, i sin nya *roll* som nykter, återvände till sitt gamla sociala sammanhang. Vi tolkar detta utifrån Goffmans (2009) tankar om roller då Marias nya identitet krockade med hennes gamla. Då Maria kom till sin gamla hemstad och rörde sig på sin gamla *arena* hade vännerna sociala förväntningar på hur hon skulle vara och bete sig. Goffman menar att dessa förväntningar styr individens beteenden. Vi tolkar att Maria upplevde en riskfylld situation, där hennes nya “jag” inte sammanföll med de omedvetna sociala förväntningar som fanns. Trots att Maria varit drogfri i flera år vid händelsen upplevde hon ändå en stark tillhörighet till sina vänner. Det visar på att människors sociala roller och identiteter är svåra att bryta sig ur. Vi tolkar att det för Maria var viktigt att flytta ifrån Jönköping för att kunna komma ifrån de sociala förväntningar hennes tidigare roll medfört. Maria var tvungen att skapa sig en ny identitet i ett nytt sammanhang med nya

sociala förväntningar, vilket vi förstår som en strategi för att eftersträva ett liv utan kriminalitet.

“(…) Och på de här mötena [NA, anonyma narkomaner] mötte jag en kille som, då hade det nog gått ett halvår nästan, och så sa han: “ska du gå här hela livet nu då eller, kom ner och möt mig här på (...), så ska du gå med till KRIS imorgon”. “Är du inte klok, jag kan väl inte gå upp på morgonen, jag kan inte göra någonting” (...). Så då kom jag in på KRIS, och jag var så rädd, så rädd. Och dem satt där i en ring allihop och det var morgonmöte och jag kände nej jag tror jag dör. Jag tyckte dem verkade så häftiga dem andra, dem pratade i telefon och dem kunde så mycket, å hej och hå. Men så hittade jag min plats, jag hittade dem här tre toaletterna vi hade. Ja, dem blev mina helt enkelt, jag gick med min lilla spann och min kvast och ibland så kunde jag städa dem tre ibland fyra gånger om dagen. Dem blev mina, det blev min uppgift, jag var behövd och jag var välkommen. Så kom ju den dagen då det bara var jag och ordföranden i föreningen och då hjälpte det inte att jag gick där med min mopp för då skrek han: “Svara i telefonen för i helvete” [skrattar] Då fick jag göra det, och då lossnade den biten.”

Tolkning

Narrativet ovan beskriver hur Maria fick kontakt med organisationen KRIS. För Maria blev KRIS en viktig del i upprätthållandet av ett liv utan kriminalitet. Utifrån Becker (2006) kan vi förstå att personer med missbruksproblematik och kriminell bakgrund av samhället ses som *avvikande*. En roll som avvikande skapar svårighet i samhället, bland annat på arbetsmarknaden. För Maria medförde KRIS en sysselsättning såväl som gemenskap och ett nytt socialt sammanhang. Sysselsättning är en viktig faktor för att individer ska kunna bibehålla ett liv utan kriminalitet även enligt tidigare forskning (Chylicki 1992; Laub & Sampson 2003). Genom att Maria fick arbete på KRIS behövde hon inte söka sig till den reguljära arbetsmarknaden. Vi tolkar att Maria på så sätt inte behövde uppleva en *stämpel* som *avvikare* på arbetsmarknaden, vilket medfört en mindre risk för återfall. På KRIS kommer alla medlemmar ifrån liknande bakgrunder där de har en förståelse för varandras tidigare livsstilar. Det skapar en gemenskap istället för *stigmatiserad social identitet* (Goffman 2014). På KRIS är alla avvikare och finner samhörighet kring sin roll som avvikare i samhället. Att behandla en person som avvikare kan leda till att personen själv ser sig som sådan, vilket leder till att personen utför avvikande handlingar (Becker 2006). Då Maria inte befunnit sig på den reguljära arbetsmarknaden har hon inte behövt uppleva

en avvikande stämpel i det avseendet. Då Maria funnit samhörighet på KRIS har hon befunnit sig i kontexter där hon inte är mer avvikande än någon annan, vilket vi förstår utifrån Beckers tankar har bidragit till att hon kunnat upprätthålla en livsstil utan kriminalitet och narkotika.

5.3 Sofies livsberättelse

Sofie är 32 år gammal. Hon har ungefär 15 års droghistorik bakom sig och har varit drogfri i två och ett halvt år. Sofie berättade under intervjutillfället att hon, några dagar innan vi träffade henne, druckit alkohol, vilket ledde till kriminella handlingar. Sofie arbetar på organisationen KRIS och hon berättade att hon är positivt inställd till framtiden. Nedan följer avsnitt ur Sofies livsberättelse samt våra tolkningar av hennes historia.

5.3.1 Könsnormer

I detta avsnitt skildras Sofies berättelse om hur det är att vara kvinna i “den kriminella världen”. Hon beskrev skillnader mellan könen samt hur samhället ser på kvinnor som utför brott. Narrativen nedan skildrar Sofies berättelse om maskulina och feminina attribut och normer samt hur dessa påverkat hennes livsresa.

“Jag kommer ifrån en dysfunktionell familj, där det ena dagen avsaknades regler och andra dagen var det min pappa som bestämde, och han är så här militärisk. (...) Så det började oftast, eller det började när jag var liten att pappa var ganska sträng, klippte av mitt hår och liksom inga tjejkäddor, ingen rosa liksom, inget “lullilull”. Man fick stryk om man inte gjorde som han sa. Min pappa var alkoholist och narkoman, mamma var medberoende och lite psykiskt svag då. Han kränkte oss då, hela familjen med både verbal, psykisk, fysisk misshandel dagligen. Sen när jag var 12-13 placerades jag första gången på avlastningshem. Jag har bott på 16 fosterhem, två ungdomsvårdsskolor. När jag var 16 gjorde jag min debut till droger. Då provade jag amfetamin och lite piller. När jag var 18 injicerade jag första gången och blev fast i amfetaminet.”

Tolkning

I narrativet ovan berättade Sofie att hon har blivit verbalt, psykiskt och fysiskt misshandlad under sin uppväxt. Då hon inte fått en positiv spegling ifrån sina närmaste “de signifikanta andra” kan vi förstå det som en påverkansfaktor av Sofies negativa självbild (Mead 1995).

Med en symboliskt interaktionistisk utgångspunkt kan vi förstå att Sofies “me”, vilket fungerar hämmande och står för regler och normer, inte bromsat hennes “I” till fullo. “I” står för avvikande handlingar vilket vi förstår som kriminella handlingar. Tillsammans utgör Sofies “me” och “I” hennes utvecklade “jag”. Vi kan utifrån Trost och Levin (2010) förstå att Sofies negativa självbild och ett mindre hämmande “me” som faktorer vilka påverkat processen in i kriminalitet och droganvändning.

Sofie berättade att hon under sin uppväxt inte fått använda “tjejdkläder”, ha långt hår eller bära rosa färger, vilket är normerande för en flicka. Det kan förstås utifrån det interaktionistiska begreppet symboler (Månsson 2002). ”Tjejdkläder”, rosa färger och långt hår var symboler för feminitet. Vi tolkar Sofies berättelse utifrån Connells (2002) tankar om genusordning. Vi tolkar i Sofies berättelse att hennes pappa förknippade kvinnliga attribut med svaghet. Sofie fick därmed förhålla sig till synen på “kvinnlighet” som representativt för svaghet, vilket påverkat hennes handlingar och förhållningssätt i “den kriminella världen”. Vi förstår det som att pappan tilldelade Sofie en “manlig” positionering i genusordningen.

“Jag fick ju bli tuffare, så fort min pappa försvann ur bilden så blev jag lite fluff fluff och rosa, hade flätor och grejer, sen fick jag plocka bort det ganska snabbt. Killarna tyckte “aaa kolla vad söt hon är”. Så jag fick bli aggressivare, jag fick ta på mig masken att jag var värre än andra. Det blev jag. Jag tatuerade mig så mycket jag kunde, jag tränade. Var det någon som kom till mig och sa “vi måste gå till den här personen för den här är skyldig mig pengar”, men så brukar de kanske säga “Jag vågar inte.” Jag sa: “Men kom vi går, jag fixar det”. En yxa eller motorsåg och for rätt in genom dörren. Jag ser ut som en tjej, men jag är inte tjej liksom. För att annars, jag vet vissa tjejer som blivit övergreppade och utnyttjade på alla möjliga sätt i kriminalitet och i drogvärlden framförallt. Så jag fick dra på mig den där rustningen för jag har blivit övergreppad som barn. Flera gånger om, jag ville inte det igen. Så jag drog på mig stålrustningen och gjorde det som krävdes för att överleva. Inte för, jo från början var det för att vara ball, det var lite häftigt, du fick bra status bland folk i MC- gängen för att man var tjej och indrivare (...)”

“Kvinnor ändrar ju oftast på hela sitt utseende, om en kvinna kliver ut ur kriminalitet, det första hon gör det är att se till att hon ser bra ut. Det ligger i en kvinnas gen att vara attraktiv utåt, fixad i håret, naglar och så, männen tränar ju upp sig ännu mer och ännu mer tatueringar och bling bling för att de har svårare att släppa sin kriminella identitet än vad kvinnor har. Kvinnor

är mer anpassningsbara, man kan ju se så som jag upplever det själv, jag kan ju bara säga utifrån hur jag upplever det. Att de av mina tjejkompisar som varit kriminella, som har lämnat, har blivit väldigt feminina, mjuka. Det finns någon eller några som fortfarande lever i det här, du vet, väldigt så biffiga, manhaftiga, ser lite farliga ut. Medan de flesta männen jag känner som är före detta kriminella fortfarande lever kvar, någorlunda i samma livsstil, men de är inte kriminella.”

Tolkning

I det första narrativet berättade Sofie: “ jag ser ut som en tjej, men jag är inte en tjej”. Utifrån det förstår vi att Sofie frångår feminina egenskaper vilka tillskrivs kvinnor. Hon beskrev att tjejer ofta blir utsatta och utnyttjade och att hon, för att undvika detta, var tvungen att bli tuffare. Att vara tränad, ha tatueringar och vara aggressiv anses vara manliga egenskaper och hör ihop med synen på “*den kriminelle*” (Lander 2003). Feminina egenskaper är ofta omvårdande och står för godhet, vilket strider mot den samhällssyn som finns på kriminalitet (*ibid.*). Vi tolkar att traumat kring Sofies övergrepp i barndomen har påverkat Sofie att ta avstånd från feminina egenskaper, då hon anser dessa vara risk för nya övergrepp. Utifrån Sofies berättelse kan vi förstå att hon visade detta genom att bli mer aggressiv och på så sätt närma sig vad som anses vara manliga egenskaper. Utifrån Butlers (2006) tankar om skapandet av kön “*doing gender*” kan vi förstå att kvinnor som utför våldsbrott utför manliga handlingar. På så sätt konstrueras *maskulinitet* i förhållande till *feminitet*. Skapandet av olikheterna mellan könen upprätthåller stereotypa könsroller (Renzetti 2013). I Sofies berättelse konstrueras *maskulinitet* och *feminitet* på olika sätt. Hon beskriver att det ligger i kvinnors gener att vara attraktiva utåt, medan attribut som tatueringar och träning beskrivs som manliga.

Connell (2002) menar att människor konstruerar sig själva som maskulina eller feminina, att de förhåller sig till den plats i *genusordningen* de blivit tilldelade eller själva intar. Vi tolkar att Sofie med tatueringar och sina kroppsliga attribut signalerar att hon bejakar aggressivitet, hårdhet och självsäkerhet.

(1): “Vad tror du det beror på? Att kvinnorna blir mer kvinnliga?”

Sofie: “Asså jag tror att det är kvinnornas sätt att återanpassa sig till samhället.”

(2): “Så det handlar mycket om utseende för kvinnor?”

Sofie: “(...) Är det då en kvinna som har förlorat alla sina tänder, vad har hon för stor chans då liksom? Om hon inte får hjälp med tandvård då. Då blir det “aaa men det är bara en sådan där pundarbrud”. Folk ser ju, folk tänker ju, att hon har valt och satt sig i den situationen. (...) Just den synen på skillnaden att vara man och kvinna i kriminalitet. För det första så är man som kvinna väldigt utsatt, och det är, om man träffar människor, eller kvinnor framförallt, som är kriminella så ser man en tuffare jargong, för det är sådana som vill överleva. Det är liksom, försakas eller överleva. Det är oftast kvinnor som klarar av att ändra sitt sätt, vissa tjejer är väldigt undergivna, tysta om någon ifrågasätter eller går på, konflikträdda och sådana människor blir uppätta där ute.”

Tolkning

I narrativet ovan berättade Sofie om hur utseendet påverkar människors syn på “den kriminella kvinnan”. Sofie skildrar att samhället har förutfattade meningar om personer med missbruksproblematik. Hon ger ett exempel på en kvinna som saknar tänder där omgivningen ser kvinnan som en “pundarbrud” som har valt livstilen själv. Utifrån Goffmans (2014) begrepp *stigma* förstår vi att utseendet och synliga attribut bidrar till en *stigmatiserad social identitet*. Kvinnor med avvikande utseende, såsom avsaknad av tänder, med missbruksproblematik stigmatiseras på tre olika sätt. De stigmatiseras på grund av ”*kroppsliga stigma*” vilka är synliga attribut, i detta fall avsaknad av tänder. Missbruksproblematik är ett “*karaktärsstigma*” då droganvändning uppfattas som omoraliska handlingar av omgivningen. Utifrån ett ”*gruppstigma*” stigmatiseras dessa kvinnor även utifrån sitt kön (*ibid.*). Om kvinnan i Sofies berättelse istället vore en man, skulle han förmodligen inte stigmatiseras i samma grad som kvinnan. Utifrån den samhällseliga normen anses kvinnors utseende vara viktigare än mäns (Ungmark 1992). Det som uppfattas som avvikande hos kvinnor uppfattas inte som avvikande hos män, vilket bidrar till att kvinnor utsätts för en annan typ av stigma i jämförelse med män (Kolfjord 2003).

5.3.2 Upphörande av kriminalitet

I följande avsnitt skildras Sofies berättelse om upphörande av kriminalitet. Sofie berättade om de händelser som startade hennes förändringsprocess.

“Min mamma dog. På den tiden så [tiden mellan mammans bortgång och det sista fängelsestraffet] hade jag samlat på mig alla de här straffen. De brotten som jag hade gjort då var ju mest för att stänga av. Jag är kicksökande, letade efter allt som fick mig att stänga av, jag provade heroin, allt, kombination, GHB, allt, bara för att stänga av liksom. Det första jag sa när jag kom till behandlingshemmet var: ” jag gör vad som helst för att slippa känna, vad som helst, hjärntvätt, vad som helst, jag skiter i, bara jag slipper känna”. För det är oftast människor som har beroendebakgrund, eller är kriminella, det är känslan, man flyr från en rädsla.”

“Det enda hon [Sofies mamma] hade önskat i hela sitt liv, sedan jag började använda droger var att jag skulle bli drogfri. Att hon skulle kunna vara stolt över mig, hon har aldrig varit stolt över mig. Jo det har hon säkert varit, men det är inte så som jag har upplevt det för jag har alltid gett henne skit (...)”

Tolkning

Sofie berättade att hon började ta alltmer tyngre droger samt begå mer brottsliga handlingar för att “stänga av” efter hennes mammas bortgång. Sofie berättade att då hon fick fängelsestraffet kom hon till en punkt där hon inte orkade med sin livsstil längre. Under fängelsevistelsen var Sofie drogfri under en längre period samt upprättade en kontakt med KRIS. Sofie uttryckte att hennes mamma alltid önskat att Sofie blev drogfri och förändrade sin livsstil. Vi tolkar att Sofie upplevde mammans önskan som en motivation till förändring. Vi förstår mammans bortgång som en “*traumatisk händelse*” (Månsson 2002). Vi tolkar även att mammans bortgång i samband med fängelsestraffet blev en *vändpunkt* för Sofie, vilket resulterade i en vilja att förändras. Sofie berättade att människor med kriminell bakgrund flyr från en rädsla och sina känslor. Vi anser det vara viktigt att belysa detta då det även påverkar processen ut ur en kriminell livsstil.

“Där jag skulle få komma in [på anstalt], bli clean, hitta ett nytt sätt att leva (...) Då hade jag, någonstans där inne [på anstalten], träffat folk både från NA och från KRIS som rekommenderade mig att göra en 12-stegsbehandling. Då hade jag gjort någon innan [behandling] men jag hade väl bara glidit igenom det, manipulerat och kört hot om våld, blivit utskriven och så. Jag gjorde min första [hela] behandling 2010 där. Bodde där i 14 månader, lyckades hålla mig drogfri i 18 månader. Sen började jag föreläsa om övergrepp, utan att ha gjort någon traumaterapi. Så det var som att begå nya övergrepp på mig själv, alla de känslorna jag fick upp när jag föreläste tog jag med mig hem (...) då började jag smygdricka. Sen när jag hade börjat smygdricka och druckit, när alkoholen inte funkade för mig längre så började jag

beställa hem droger från nätet. Det tog inte lång tid innan jag försökte ta livet av mig igen för jag orkade ju inte med att smyga, dubbelface liksom, ena dagen så här [ler] fast jag egentligen ville bara skära sönder mig.”

Tolkning

I ovanstående narrativ berättade Sofie att hon blev dömd och blev intagen på anstalt. Därefter gjorde hon sin första riktiga 12-stepsbehandling, men fick senare ett återfall. Vi tolkar att Sofie nådde en *vändpunkt* då hon befann sig på anstalt och bestämde sig för att genomföra och slutföra ett helt 12-stepsprogram. Det blev en början på en längre period av drogfrihet och ett liv utan kriminalitet. Genom att tala om sina övergrepp utan att ha bearbetat händelserna återkom dock traumat och Sofie började använda droger återigen. Sofie berättade att hon under en period fick smyga med sitt missbruk då hon fortsatte sitt arbete och drack utan att tala om det för någon. Vi förstår utifrån Goffmans (2009) tankar om roller att Sofie spelade en *roll* som “före detta kriminell och droganvändare” framför en *publik*, vilka var hennes omgivning på arbetsplatsen. Hemma befann hon sig i en annan roll där hon använde narkotika. Det utlöste en krock mellan hennes olika roller, vilket Sofie uttrycker som att vara “dubbelface”. Vi tolkar att rollen som “före detta” inte stämde överens med rollen som “aktiv droganvändare”, vilket resulterade i psykisk ohälsa då fasaden i längden blev för tung att upprätthålla.

(1): Får jag fråga varför du tror att du drack?

Sofie: “Jag umgicks med fel människor, det var där det började, sen vill jag inte skylla ifrån mig, eller hitta på någon försvarsmodell, men jag tror att det var på grund av att jag umgått med någon som jag var psykiskt svag för. Någon som jag har historia med, som jag har knarkat ihop med och begått brott ihop med. Han har bott hos mig liksom och jaa (paus). Så det var jag som, i en jobbig period, klev in i fel umgänge. Oftast är det umgänget eller dem man umgås med som har en stor del i vilket beslut man tar.”

Tolkning

I narrativet ovan berättade Sofie om sitt senaste återfall. Då Sofie tog kontakt med sina gamla vänner, vilka inte lever ett drogfritt liv, ledde det till att hon själv tog ett återfall och begick kriminella handlingar. Vi förstår utifrån Goffman (2009) att Sofie återgick till sin gamla sociala *roll* när hon befann sig på en gammal social *arena* där avvikande beteende

var norm. Utifrån Meads (1995) tankar om ”jaget” förstår vi att Sofies ”me” bör hämma hennes impulsivitet, det vill säga hennes ”I”, genom tidigare erfarenhet. Sofie visste att risken för återfall fanns vid umgänge med sina gamla sociala kontakter, trots detta valde hon att träffa dem. Vi kan därmed förstå att Sofies ”me”, vilket står för regler och normer, inte bromsat hennes ”I”, vilket står för avvikande handlingar.

5.3.3 Eftersträvan av ett liv utan kriminalitet

I följande avsnitt beskrivs Sofies berättelse om hennes eftersträvan av ett liv utan kriminalitet och de faktorer som bidragit till en förändringsprocess.

(2): “Har du fått bryta kontakten med dem som bor här? “

Sofie: “(...) Det är ganska jobbigt här [i staden där Sofie bor] för även fast jag tagit bort dem ur mitt liv så finns de i bakgrunden hela tiden (...) Så jag har fått bygga mig ett nytt nätverk, visserligen höll inte detta i fredags för jag valde att inte ringa mina tillfrisknande vänner. Mina vänner som har drogfrihet, jag ringde till mina gamla vänner.”

Tolkning

Vi förstår att ett uppbrott med tidigare kriminella kontakter är en viktig strategi för Sofie i hennes bibehållande av ett liv utan kriminalitet. Rydén- Lodi (2008) belyser uppbrott med tidigare kriminella kontakter som en viktig faktor för att lämna en kriminell livsstil. Under intervjutillfället berättade dock inte Sofie vad som påverkade hennes val att kontakta sina gamla vänner efter två och ett halvt års nykterhet. Sofie nämnde att hon genomgått “en jobbig period” men uttrycker inte vidare vad hon menar med detta. Utifrån det tolkar vi att det finns fler underliggande faktorer vilka påverkat Sofies senaste återfall.

“Jag har en vän som sitter där ute nu [pekar på rummet utanför], som sa till mig att det finns bara två vägar kvar nu. “Antingen så super du eller knarkar du ihjäl dig eller så försöker du på riktigt en gång till.” Och jag är inte den som ger upp, många kan tro det: “aa men nu har hon förlorat sitt vanliga jobb, nu riskerar hon att bli av med sin lägenhet för att hon inte har några pengar att försörja sig med”. Jag håller på att betala av mina kronofogder, så att det är ganska mycket som jag ställer till för att supa till det och klappa någon på käften. Så hade det inte varit för KRIS så hade jag nog inte varit här, hade de inte sagt att jag får en chans till så hade jag säkert tänt på droger och så hade jag vart grovt kriminell imorgon liksom. Tagit på mig gamla västen (...)”

“Jag behöver ta ansvar för mina handlingar. Det har jag ju lärt mig genom att umgås med människor som tänker sunt. Hade jag umgåtts med kriminella så hade de sagt: “Ja, men vi fixar ett kilo tjack [narkotika]. Åk och sälj det” Du vet, jag får ju välja vart vill jag få hjälpen ifrån, hur jag vill att resultatet ska bli liksom. Så jag får försöka göra mitt bästa, jag är inte den som ger upp.”

Tolkning

I det första narrativet förklarade Sofie en viktig del av början på vägen ut ur kriminalitet. Hon beskrev att hon kom till ett vägskaal där hon kunde välja två olika vägar att gå. Vi tolkar att arbetet på KRIS blev en strategi för Sofie i hennes eftersträvan av ett liv utan kriminalitet. Då Sofie efter sin vistelse på anstalt kom i kontakt med KRIS ställdes hon inför ett vägskaal, hon kunde antingen fortsätta med samma livsstil eller göra en förändring. Sofie berättade att hon under den senaste fängelsevistelsen var mottaglig för och motiverad till förändring. På KRIS fick Sofie ett nytt socialt sammanhang vilket medförde en ny *roll*. Vi kan utifrån Goffmans (2009) tankar kring roller förstå att Sofie befinner på en annan *arena*, med annan *publik* i en ny roll, när hon är på KRIS. Hennes gamla umgänge representerar hennes gamla *roll*. Tidigare forskning visar att människor genomgår fyra olika stadier i lämnandet av en roll (Ebaugh 1988). Människor börjar först tvivla på sin gamla roll för att därefter söka efter en ny. Till sist gör individer ett aktivt beslut att lämna sin gamla roll och för att därefter socialiseras in i den nya rollen. Utifrån Sofies berättelse kan vi förstå att faserna i lämnandet av en roll inte är statiska. Sofie visar att det är mer komplext än så. Sofies senaste återfall betyder inte att hon har gått tillbaka till sin gamla roll. Hon uttrycker: “jag behöver ta ansvar för mina handlingar” vilket vi förstår som att hon kommit långt i sin förändringsprocess och att hon intagit en ny roll. Då Sofie umgicks med sitt gamla umgänge tog hon ett återfall. Vi tolkar detta som att Sofie i det sociala sammanhanget återgick till sin gamla roll. Vi förstår att människor snarare befinner sig i flera olika roller samtidigt, beroende på vilken social arena de befinner sig på (Goffman 2009). Vi kan dock se paralleller med Ebaughs (1988) argument om socialisering in i den nya rollen. Individer måste anpassa sig till en ny roll och de sociala regler den medför, vilket ibland medför svårigheter, i Sofies fall var det ett återfall. Sofie uttryckte även att det är lättare att gå tillbaka till gamla roller utan ett stöttande nätverk som fångar upp. Vi

förstår att KRIS har fungerat som ett sådant nätverk och vi kan se att det har varit en viktig faktor för Sofies process ut ur kriminalitet. Efter Sofies senaste återfall vände hon sig till KRIS och fick på så sätt en sysselsättning och ett stöttande nätverk. Vi tolkar detta som en strategi för Sofie i hennes strävan efter ett liv utan kriminalitet.

5.4 Veras livsberättelse

Vera har växt upp tillsammans med sin mamma och styvpappa. Hennes biologiska pappa har en bakgrund av missbruksproblematik och kriminalitet. Vera är 28 år gammal och bor i en egen lägenhet. Vera började använda droger i 13 års ålder, men har varit nykter i cirka två år och går regelbundet på NA- möten. Under intervjutillfället berättade Vera att hon studerar och ungefär har ett halvår kvar av sina studier. Följande berättelseavsnitt är utvalda utifrån Veras livsberättelse.

5.4.1 Könsnormer

I narrativet nedan skildras Veras berättelse om könsroller inom ”den kriminella världen”. Hon beskrev även sina kriminella handlingar som ett sätt att försörja sig på. Ämnet könsroller var inte en central del i Veras livsberättelse, hon beskrev dock hur hon förhållit sig till maskulina handlingar genom att utföra brott.

”Det har varit mitt sätt att överleva och jag har alltid haft som försvar att nej men jag tänker inte gå ut och hora, jag har rättfärdigat det att då snor jag (...) Det vanliga är ju att det mest är män som begår brott och är kriminella. Kvinnor brukar prostituera sig och så, men jag har ju bara umgåtts med kriminella killar. Som jag har gjort brott med, det har varit killar.”

Tolkning

Vi tolkar ovanstående narrativ att Vera beskriver kriminalitet som maskulina handlingar och prostitution som kvinnliga. Vi tolkar att Vera identifierade sig med manliga handlingar då hon uttryckte: ”jag tänker inte gå ut och hora”. Utifrån Connell (2002) kan vi förstå att Vera positionerade sig bort ifrån feminina egenskaper i *genusordningen* då hon begick brottsliga handlingar. Utifrån Butler (2006) tolkar vi att Vera skapar kön ”*doing gender*” då hon beskrev kriminalitet som maskulina handlingar och prostitution som feminina

handlingar. Vi kan utifrån Månsson (2002) därmed förstå att kriminalitet är en *symbol* för manlighet och prostitution en *symbol* för kvinnlighet.

5.4.2 Upphörande av kriminalitet

I detta avsnitt beskrivs Veras berättelse om hennes bakgrund och den process som lett till upphörande av kriminalitet. Veras berättelse är indelad i händelser som resulterat i att hon lämnat en kriminell livsstil. Hon berättade framförallt om två speciella händelser, vilka har varit utgångspunkter för hennes förändringsprocess.

“Jag har lite bakgrund då med missbruk och kriminalitet och så. Jag började ju tolv, tretton års ålder med det. Det var väl någonstans, vem är jag liksom? Någon identitetsgrej. Så började jag umgås med äldre, farligare och tyckte det var spännande. Sen kom det in droger i bilden då och kriminalitet också. Där någonstans fattade jag att det är det här jag ska göra, det är min grej liksom (...) Det var ju spänning och häftigt [att umgås med äldre]. Jag var någon liksom, för annars när jag var yngre, jag gick runt och det var ingen som såg eller hörde mig. Jag var alltid tvungen att ställa till med någonting för att synas eller höras.”

Tolkning

I ovanstående narrativ berättade Vera att hon var tvungen att “ställa till med någonting” för att synas. Vi tolkar detta som att Vera uppfattade sig själv som utanförstående och utförde därför avvikande handlingar för att få uppmärksamhet. Utifrån Becker (2006) kan vi förstå att när Vera utförde avvikande handlingar *stämplades* hon av omgivningen som *avvikare*. Vi tolkar att det resulterade i en självuppfylld profetia, där stämpeln som avvikare förstärkte Veras självbild som avvikare. Vi förstår att då Vera började umgås med ett äldre umgänge fick hon en grupptillhörighet och blev på så sätt sedd. Inom gruppen var avvikande beteende, såsom användning av droger och utförande av brott norm. En person som följer normen vill inte riskera de konsekvenser som avvikande handlingar kan medföra (*ibid.*). Vi tolkar att Veras grupptillhörighet vägde tyngre än de möjliga konsekvenser hennes avvikande och brottsliga handlingar kunde få. Vi tolkar att Vera och hennes umgänge frångick samhällets internaliserade regler och normer genom att avvika. Utifrån Mead (1995) kan vi förstå att Veras ”*me*” som bör spegla samhällets normer och regler, inte har hämmat hennes impulsivitet, det vill säga hennes ”*I*”. Vera har med tiden och med erfarenhet utvecklat ett medvetande kring avvikande handlingar. Vi förstår utifrån Veras

livsberättelse att hennes ”me” således har blivit starkare och hämmar idag hennes impulsiva sida, vilket är hennes ”I”. Det kan ses som en faktor som påverkat Veras process ut ur en kriminell livsstil.

“Jag var i Thailand med en kille. Vi åkte dit, han hade suttit inne innan vi åkte till Thailand och jag kände knappt honom. Men vi var tillsammans i alla fall och vi åkte dit och det blev en mardrömsresa. Det var massor med knark, mitt pass försvann och han åkte in i fängelse där. Så jag var väl kvar där ett halvår och ja, det var skitjobbigt, jag blev ovän med min familj hemma och han slog mig och psykade ner mig. (...) Det var bara en sådan impuls grej. Vi sticker till Thailand. Ingen koll på någonting. Så hade jag ju en skyddstillsyn hemma i Sverige då som jag hade stuckit ifrån. När han åkte in i fängelse där i Thailand för andra gången så fixade min familj hem mig. Och på Arlanda då kom ju polisen för då var jag ju efterlyst. Så fick jag ett fängelsestraff där också då. Aa jag ville ju hem. Men i mina tankar så var jag ju hemma, och skulle knarka vidare (...) Det kan ha varit någon veckas mellanrum [mellan drogintag] men jag har alltid haft någonting i mig, jag har alltid varit påverkad. Men så fick jag ju ett straff då på fem månader och där blev jag nykter inne på fängelset. Allt kom i kapp mig på något sätt, jag bara kände att nej jag vill ha behandling.”

“(…)Jag fick en flipp och bara skar mig, jag skar av artär, nerv och sena. Det var strax innan jag kom in på behandlingshemmet. Ja, det var ju ganska stor grej då, de har ju fått öppna upp hela armen och rätta till och sy ihop och så där. Den Thailandsresan och den här grejen [skadan i armen]. Tänker jag på det så får jag avsmak från det [narkotika och kriminalitet]. Just det att det sista jag knarkade, det var inte kul, det var bara jobbigt. Det hjälpte inte mot all ångest och jobbigt (...) Jag har alltid haft kul när jag har knarkat, i all misär som har varit så har jag alltid hittat det roliga i det. Men nu var det inte kul längre. Det var nojigt. Jag var fortfarande rädd för mitt ex i Thailand, han hade ju psykat sönder mitt huvud. Sen tillslut så kom jag till ett 12-stegsbehandlingshem, så var jag där i 6 månader. Sen har jag bara, hängt med NA- folk och så. Det är så lätt att komma ihåg alla roliga stunder när man blir nykter och man får drogsug.”

Tolkning

I det första narrativet berättade Vera om en resa till Thailand som var en viktig händelse för hennes process ut ur en kriminell livsstil. Resan utlöste ett händelseförlopp där ett flertal vändpunkter påverkade Veras väg ut ur kriminalitet. Att bryta en livsstil eller att gå från ett stadium till ett annat görs genom specifika händelser, så kallade *vändpunkter* (Payne 2008). Veras livsberättelse präglas utav fler vändpunkter och faktorer som startat hennes

förändringsprocess. Hon beskrev Thailandsresan som en “mardrömsresa” vilket påverkade hennes beslut att upphöra med narkotikamissbruk. Resan var dock inte en avgörande faktor, då hon trodde att hon skulle fortsätta sin livsstil när hon kom hem. Vi kan utifrån Månsson (2002) förstå att Veras fängelsevistelse blev en “ögonöppnande vändpunkt” då hon för första gången upplevde en längre period av drogfrihet. Upplevelsen av att bli gripen av polis på flygplatsen kan också ses som en “ögonöppnande händelse”. Vi tolkar utifrån begreppet vändpunkt att en process startades hos Vera, där hon förändrade sitt synsätt på sin tidigare livsstil.

Efter Veras fängelsevistelse tog hon ett återfall och använde narkotika vid ett tillfälle. I det andra narrativet berättade Vera att hon vid detta tillfälle skadat sig själv och beskrev denna händelse som ytterligare en viktig del i hennes förändringsprocess. Vera berättade att hon efter denna händelse fick avsmak för narkotika och inte ansåg att det var roligt längre. Vi förstår det som en “traumatisk vändpunkt” där Vera fick insikt om de konsekvenser hennes livsstil medförde, vilket ledde till ett aktivt beslut till förändring. Vera skrevs då in på ett behandlingshem och hon har varit drogfri sedan dess. Vera berättade även att det är lätt att minnas alla roliga stunder hon har haft under påverkan av narkotika. För att bibehålla ett liv utan narkotika och kriminalitet kan vi förstå att det för Vera är viktigt att minnas dessa “traumatiska” och “ögonöppnande” vändpunkter, vilket i sin tur minskar risken för återfall.

5.4.3 Eftersträvan av ett liv utan kriminalitet

I narrativen nedan beskriver Vera att hon genom sina erfarenheter av negativa händelser upprätthåller ett liv utan kriminalitet. Hon berättade att det liv hon byggt upp idag motiverar henne till att inte begå kriminella handlingar och använda narkotika.

”Jag skulle inte orka gå ut en gång till, med tanke på det med handen som jag gjorde. Jag tror jag tar livet av mig på något sätt till slut och jag vill inte dö (...) Jag har ju varit bostadslös också, så det är bara att ställa mig i lägenheten och tänka “detta har jag” nej jag vill inte tillbaka igen.”

Tolkning

Vi förstår utifrån Veras berättelse att det liv hon har byggt upp med lägenhet, nytt umgänge, studier, tillit och relation till familj är viktiga bidragande faktorer i eftersträvan av en livsstil utan kriminalitet. Utifrån Becker (2006) kan vi förstå att det skulle innebära en förlust av det liv Vera har byggt upp, om hon idag skulle begå avvikande handlingar. Hon har således viktiga faktorer i sitt liv, vilka motiverar henne till att inte återgå till en kriminell livsstil.

“Det har ändå vart den jobbigaste biten, synen på mig själv. Med tanke på att man har gått och sett sig som värdelös i så många år och relationerna med killar man haft. Det har bara varit sådana som har slagit en och psykat ner en och så man har fått det bekräftat hela tiden, att det är det här jag är värd. Men mycket tack vare behandlingen då, när man går på djupet på sådana grejer, så har jag lyckats bygga upp en bättre självkänsla och självbild. Men det kämpar jag med varje dag, det är ingenting som går fort, men det finns hopp om det (...)”

“(…) Ja men det är allt jag har byggt upp och sen tilliten till min familj och så ser jag på mig själv på ett annat sätt. Jag är värd att ha ett bra liv och jag är en värdefull tjej, jag ska inte behöva stå ut med den skiten. Det finns andra sätt att ta hand om det jag har flytt ifrån, alla känslor och sånt. Jag har en sponsor jag kan ringa till, jag har NA- möten. Det finns andra sätt, jag ska inte behöva förnedra mig på det sättet längre.

Tolkning

Självbild är ett återkommande ämne i Veras livsberättelse. Ovanstående berättelseavsnitt beskriver Veras skildring av hur behandling hjälpt henne att förändra sin syn på sig själv. Vera berättade att hon kände sig rädd och osäker som barn. Hon beskrev att hon har haft en negativ självkänsla vilket har följt med henne i hela hennes liv. Vera berättade att hon har haft relationer med killar som har utövat psykisk och fysisk våld mot henne. Den kille Vera reste till Thailand med, samt andra partners vilka utövat våld mot Vera, kan ses utifrån begreppet “*signifikanta andra*”. ”Signifikanta andra” är närstående som påverkar individens självbild genom spegling (Mead 1995). Vi förstår att Vera har utvecklat en negativ självbild då hon har fått negativ spegling av sina partners. Vera berättade att då hon kom till behandlingshemmet förändrade hon sin syn på sig själv. Vera får idag en positiv spegling ifrån sin omgivning, vilket vi kan förstå som en bidragande faktor till hennes positiva

självbild idag. Då Vera uttryckte: ”det kämpar jag med varje dag” förstår vi att arbetet med hennes självbild är en viktig faktor i bibehållandet av ett liv utan kriminalitet. Utifrån att Vera uttryckte: ”jag är en värdefull tjej, jag ska inte behöva stå ut med den skiten” förstår vi att Veras positiva självbild bidrar till en mindre risk för återfall.

5.5 Annas livsberättelse

Anna är 43 år och har en dotter samt en särbo. Vi kallar dottern Lisa och hon är 20 år gammal. Anna har levt ett liv utan kriminalitet och narkotika i sju år. Anna berättade att hon var ungefär tretton år då hon började använda narkotika och begå brottsliga handlingar. Hon har växt upp tillsammans med två syskon och båda sina föräldrar. Föräldrarna skiljde sig då Anna var i tonåren. Anna arbetar idag på KRIS.

5.5.1 Könsnormer

I detta avsnitt skildras Annas berättelse om hur samhällets könsnormer har påverkat hennes förhållningssätt och handlingar.

“Det var ingenting som skrämde mig. Så var jag nog lite i tonåren med. Jag var lite av en pojkflicka. Men min längsta period [som drogfri] var nog när jag fick reda på att jag var gravid. När jag bestämde mig, jag vill det här, jag ska bli mamma. Någonstans så trodde jag också att bara jag får barn så blir allting jättebra.”

“(…) Jag kommer ihåg när jag väntade min tös. Jag var helt övertygad att det här kommer bli jättebra, jag ville verkligen det här. Men jag hade någon konstig illusion utav det för jag, det låter dumt, men jag hade någon illusion om att så fort jag får barn så blir det kärlek villkorslöst och jag kommer älska henne och hela det här. Men när jag fick henne så vart det inte så. Givetvis så älskar jag min dotter villkorslöst, det ska gudarna veta. Men det blev inte alls som jag hade tänkt mig. Men någonstans så har det varit ett tomrum, jag har känt mig helt (paus) Innan jag fick henne så jobbade jag. Någonstans där också levde jag ett jävla dubbelliv. Just det med att göra en förändring, det har nog många gånger varit för någon annan eller för att alla andra ska lugna ner sig.

“Så länge jag väntade Lisa, jag gick i skolan under den tiden också. Så länge jag ammade henne [så var Anna nykter] sen efter det så började jag, du vet, festa, jag drack och tog lite piller, rökte. Sen flyttade jag ifrån hennes pappa. Någonstans så levde jag ett dubbelliv då. Utåt sett så skulle det se bra ut, men det som föregick hemma det hade ingen med att göra. Vissa människor fick komma innanför min tröskel. Men det raserade ganska snabbt. Det slutade egentligen i katastrof där. Lisa var väl en tre år, när jag glömde henne på dagis, jag glömde till och med att jag var mamma. Så väck var jag. Någonstans så var det där hela korthuset rasade. I och med det så visste jag att nu är det kört, samtidigt som jag kände att det var en befrielse, för då slapp jag spela upp den där rollen. Att allting var jättebra.”

Tolkning

Anna berättade att hon levde ett liv i kriminalitet samt missbruk fram tills hon blev gravid med dottern. Graviditeten gav upphov till hennes längsta period utan droger. Anna berättade om det hopp hon kände då hon föreställde sig att föräldrskapet skulle bli en *vändpunkt* och leda till förändring. Anna berättade att hon som ung var en “pojkflicka” och att ingenting skrämde henne. Manlighet beskrivs som aggressivare, starkare och mer “naturligt” då det talas om kriminalitet (Renzetti 2013). Vi tolkar utifrån Connell (2002) att Anna positionerade sig utifrån manliga egenskaper i genusordningen då hon beskrev sig som en pojkflicka. Vi tolkar att Annas syn på sig själv krockade med hennes syn på moderskap då hon blev gravid. Moderskap är enligt samhällliga normer sammankopplat med *feminitet* och med “hög moral” och “godhet” (Lander 2003). Vi förstår att då Anna blev gravid resulterade hennes föreställningar om moderskap i en tro om att hon skulle bli “en god mamma” och att alla problem per automatik skulle försvinna. Vi kan utifrån *vändpunkter* förstå att Anna trodde att moderskapet skulle vara en “*positiv livshändelse*” vilket skulle få henne att lämna sin gamla *roll* (Månsson 2002). Vi tolkar att Anna, på grund av normen kring moderskap, upprätthöll en fasad om att vara nykter, trots att hon återigen använde droger och begick kriminella handlingar. För att inte uppfattas som avvikande utifrån samhällliga normer, förstår vi att Anna levde ett dubbelliv som den “goda mamman” samtidigt som hon levde i ett aktivt missbruk. Vi kan utifrån Goffman (2009) förstå att Anna spelade två olika roller då hon befann sig på olika sociala *arenor*. Anna berättade att det kändes som en befrielse när “korthuset rasade” då hon inte längre orkade hålla uppe fasaden. Anna beskrev att upprätthållande av två helt olika *roller* blev för svårt i längden.

“För det första när det gäller kvinnor så tar allt lite längre tid. Det finns ju olika sorters kvinnor i missbruk. Det finns de kvinnorna som är hemma, som inte syns så mycket, där mannen kanske är utåtagerande, och hon lever egentligen på honom och vad han tar hem. Missförstå mig rätt. Lite för att skydda familjen. De kvinnorna tar det väldigt lång tid för. Eftersom konsekvenserna inte blir de samma. Sen finns det de kvinnorna som lever väldigt mycket av män på ett eller annat vis. För att få vad dem vill ha [narkotika]. Sen finns det dem kvinnorna som kämpar sig fram med armbågarna. Jag säger inte det att killarna inte har diverse problem att jobba med, men kvinnor, det är lite mer undangömt, saker och ting tar lite längre tid.”

Tolkning

I narrativet ovan beskrev Anna att det finns tre olika typer av kvinnor i “den kriminella världen”. Den första typen består av kvinnor som lever ett dubbelliv för att skydda sin familj och är ofta inte är synliga för omgivningen. Den andra typen är de kvinnor som använder män för att få det dem vill ha. Den tredje typen är de kvinnor som kämpar sig fram med ett aggressivare förhållningssätt. Utifrån Connell (2002) förstår vi att dessa kvinnor intar olika positioner i *genusordningen*, det vill säga att de förhåller sig på olika sätt till könsnormerna i samhället. Enligt samhällseliga normer ska kvinnor vara omsorgsfulla, mjuka och ta ansvar över hushåll samt familj. Den första typen av kvinnor, vilka Anna beskrev, är således en grupp som förhåller sig till de egenskaper kvinnor tillskrivs enligt könsnormer. Deras missbruk och kriminella livsstil syns inte utanför hemmet, då de vill upprätthålla den kvinnliga normen och inte avvika. Den andra typen av kvinnor beskrev Anna som kvinnor vilka använder män för att få det dem vill ha. Vi tolkar att detta handlar om kvinnor som prostituerar sig för att få narkotika. Vi förstår denna grupp av kvinnor som handlingskraftiga. Vi förstår att kvinnorna gör aktiva val och använder prostitution som strategi för att ta sig fram och få det dem vill ha. Dessa kvinnor frångår synen på kvinnan som ett offer och positionerar sig därmed längre ifrån de kvinnliga normerna i *genusordningen (ibid.)*. Den tredje typen av kvinna beskrev Anna som kvinnor vilka är hårdare och “tar sig fram med armbågarna”. Dessa kvinnor positionerar sig ännu längre ifrån de kvinnliga normerna i *genusordningen* genom att handla utifrån manliga normer. Då hårdhet, handlingskraft och aggressivitet ses som manliga egenskaper konstrueras kvinnorna utifrån dessa egenskaper i *genusordningen (ibid.)*. Vi tolkar utifrån

Annas livsberättelse att Anna själv positionerar sig efter hennes beskrivning av den tredje typen av kvinnor, vilka hon beskriver "tar sig fram med armbågarna". Vi förstår på så sätt att Annas bild av könsnormer har påverkat hennes förhållningssätt och därmed hennes handlingar.

"Men sen är det ju såhär med tjejer också att många kvinnor kan vara väldigt oskyldiga väldigt länge i många lägen [får färre eller kortare fängelsestraff]. För att man är kvinna kan de vara lite snälla [myndigheter]. De första gångerna det är klart att jag [påverkades] ja men det är ju ett sådant synsätt, allmänt. Så är det ju. Jag tror att det påverkas undermedvetet hos alla."

Tolkning

Anna berättade att hon som kvinna i vissa avseenden har fått färre och kortare fängelsestraff, då myndigheter har sett henne som offer för omständigheterna. Vi förstår att ansvaret för de egna handlingarna framtogs henne och på så sätt sågs hon som passiv i sin brottsliga roll. Kordon och Wetterqvists (2006) studie om kvinnors brottslighet styrker detta då de menar att kvinnlig kriminalitet ofta ses som ett offerskap. Då kriminalitet sammankopplas med manlighet blir kvinnors kriminalitet onaturligt i samhällets ögon. Kvinnor ses därför som offer vilka ska räddas, genom exempelvis behandling, istället för handlingskraftiga aktörer vilka enligt samhället bör få fängelsestraff.

"(...)Men däremot får jag ofta höra att "nej men det hade jag aldrig gissat, att du har levt ett *sånt* liv" okej nej, hur ska man se ut då liksom, om man har levt ett sånt liv? Det har jag fått höra många gånger"

Tolkningar

I ovanstående narrativ berättade Anna att människor i hennes omgivning blivit förvånade över hennes bakgrund, då hennes utseende inte stämmer överens med bilden av "den kriminella kvinnan". I Ungmarks (1992) studie är slutsatsen att synen på "den kriminella kvinnan" är påverkad av samhällets normer. De kvinnor som anses vara riktiga kriminella såg "härjade ut" och deras utseende angav en antydning till "nedgångenhet". Annas berättelse styrker detta då hennes omgivning inte uppfattade henne som "den kriminella kvinnan" eftersom att hennes före detta livsstil inte syntes utåt. Vi tolkar narrativet utifrån Butlers (2006) resonemang om att norm endast finns i den mån det upprätthålls av samhället. Då

samhället anser att kvinnlig norm inte hör ihop med kriminalitet, upprätthålls föreställningar om hur kvinnor med kriminell bakgrund bör se ut. Då Anna är en kvinna och dessutom inte ser ut som en typisk bild av ”den kriminella kvinnan” har omgivningen svårigheter att föreställa sig Anna med en kriminell livsstil. När omgivningen förvånas över Annas bakgrund läggs värderingar i hur kvinnor bör vara, vilket är ett sätt att göra kön på ”doing gender”.

5.5.2 Upphörande av brott

I detta avsnitt presenteras Annas berättelse om hur hennes förändringsprocess startade. Anna berättade om ett flertal faktorer vilka bidragit till upphörande av kriminalitet.

“Jag tror att jag hade suttit häktad en tid, så var det så att jag inte visste, antingen så går det åt helvete eller så släpper de mig. Då tänkte jag “okej, om jag blir släppt då ska jag göra någonting åt min situation”, Någonstans var det första gången jag känt så att, nej jag pallar inte längre. Jag var jävligt trött. Jag var jättetrött. Någonstans så var det så att, hur gammal kunde jag varit? I 35 års åldern. Jag har så många år bakom mig och man blir trött. Vad hade jag egentligen? Ingenting.”

“För det vet jag, när jag sitter på behandlingen och de frågar mig om vad jag har för mål eller för dröm. Så kunde jag aldrig riktigt stanna upp och se någonting “ja, men det här ska kämpa för”. Utan det var lätt gången lätt förgången. Så man tänkte en halv tanke. Men då vet jag att jag satt och tänkte att det är klart jag vill bli mamma, med allt vad det innebär och flytta ihop med henne[dottern] och fan vad häftigt att få ett gemensamt boende, något eget (...)”

Tolkning

Anna berättade tidigare i intervjun att hon genomgått fler behandlingar, men att hon aldrig gjort det för sin egen skull. Hon berättade att hon tidigare främst gjort förändringsförsök för att slippa höra omgivningens “tjat”. Vi tolkar att Anna för första gången kände en vilja att göra en förändring för sin egen skull. Vi kan utifrån Becker (2006) förstå att Anna ville skapa förändring då hon tröttnat på sin avvikande livsstil. Vi tolkar det som att hon förstod att hon behövde hjälp och även tillät andra att hjälpa henne. Då Anna uttryckte: “Vad hade jag egentligen? Ingenting” förstår vi att hon fick insikt kring de konsekvenser hennes

livsstil medfört. Vi ser Annas insikt som en påverkansfaktor, vilket var en början till hennes förändringsprocess.

Tidigare forskning visar att brottsliga handlingar avtar med åldern då människor känner att de inte orkar upprätthålla en kriminell livsstil (Hirschi & Gottfredsson 1983; Chylicki 1992). Då Anna uttryckte: ” Jag har så många år bakom mig och man blir trött ” förstår vi att de år Anna har bakom sig med kriminalitet och narkotikabruk gjorde henne trött på sin livsstil. Vi förstår således åldern som en viktig faktor för Annas väg ut ur kriminalitet.

5.5.3 Eftersträvan av ett liv utan kriminalitet

I detta avsnitt skildras Annas berättelse om de strategier hon skapat för att eftersträva ett liv utan kriminalitet.

”När de släppte mig därifrån [häktet] så fick jag ringa till min dotter och så sa jag ”mamma ska söka behandling” för någonstans visste jag att nu måste jag göra slag i saken också. Om jag säger det till henne så kan jag inte (paus), det gjorde jag som en säkerhet då (...) Det är det jag tror att det krävs att man ger upp för att när du ger upp skapar det också en vilja till en förändring och då är du mottagen att lyssna på andra. Så är det bara.”

Tolkning

I narrativet ovan berättade Anna att hon skapade sig en säkerhet genom att säga till sin dotter att hon skulle bli nykter. Vi förstår att Anna visste att hon inte ville göra sin dotter besviken, vilket motiverade henne ytterligare till att hålla sig drogfri och leva ett liv utan kriminalitet. Då Anna skapade denna säkerhet blev det en strategi för hennes eftersträvan av ett liv utan kriminalitet. Utifrån Becker (2006) tolkar vi att det för Anna inte var värt att utföra avvikande handlingar, då det skulle riskera att skada relationen till dottern.

“Just det här med droger är det lättaste att lägga åt sidan. Men det är hela livssituationen, hela livsstilen, det är svårare. Det är klart att man får bryta. Jag kommer ihåg när jag gjorde min sista behandling och när jag fick tillbaka telefonen och jag sitter med den i handen länge “ska jag sätta på den?” och så visste jag att om jag sätter på den så visste jag direkt, så jag valde att lämna in den igen. Nej jag vill inte ha den. Och det är klart att du måste bryta, det är ju som att vända på en näve. Det är skitjobbigt, absolut. Men det är lite så, det är lite ringar på vatten, gör

man bra saker så kommer det bra saker (paus). Sen är det några som har lagt ner det [vänner vilka slutat använda droger], men minst lika många, om inte fler, har ju faktiskt dött. Nu tillhör jag ju den åldern, jag är så gammal [skrattar till] att i min ålder så antingen gör du en förändring eller så lever du inte så länge till.”

Tolkning

I narrativet ovan berättade Anna att det var svårt att lämna sitt sociala umgänge, trots det bröt hon med tidigare kontakter för att kunna skapa sig ett liv utan kriminalitet. Rydén-Lodi (2008) beskriver att uppbrott med gamla kriminella kontakter är ett måste för att uppnå en förändringsprocess. Utifrån Mead (1995) tolkar vi att då Anna valde att lämna tillbaka sin mobiltelefon som en *symbol* för Annas beslut att lämna sin tidigare livsstil.

“Vi [Anna och dottern] delade på den där resår madrassen, vi låg på varandra. Så säger jag till henne att ”denna gång ska vi göra det rätt”. För innan så har det varit så att man har sytt ihop ett hem på en vecka, förlorat det lika snabbt, men denna gång skulle vi göra det rätt, så det fick ta den tid det skulle. Men så hade jag ju vissa grejer, drogfri var jag men min kriminalitet (paus). Så rätt som det är så blev jag anhållen igen. Och jag tänkte “vafan, vad hände egentligen?” det kan man inte bli när man är drogfri eller hur? Men det blev jag (paus). Jag har aldrig mått så jävla dåligt i hela mitt liv (...) När vi kom hem så sitter vi på balkongen jag och Lisa och så frågar hon mig “vad hände?”, “nej men du vet, pengar måste man ju ha”. “jaha, vad ska du ha pengar till?” och jag sitter och tänker så jävla länge” ja men du vet, pengar måste vi ha”. “Ja, men det var inte det jag frågade, vad behöver du pengarna till?”. Jag kom inte på någonting. Hon sa: ”men du vet KRIS, det gick bra för den och den”. Så gick jag dit [till KRIS] (...) För någonstans visste jag, så pass väl känner jag mig själv, att går jag in och representerar KRIS så är jag KRIS trogen. På så sätt har jag ändå satt en säkerhet för mig själv, jag gjorde en grund och utgick därifrån.”

Tolkning

Anna berättade att hon efter behandlingen fick en lägenhet och flyttade ihop med sin dotter. Hon beskrev hur situationen såg ut då de fick sitt boende tillsammans. Anna berättade att lägenheten i stort sett var tom, trots det talade hon om att den perioden varit den bästa på länge. Hon beskrev att hon trots detta fortsatte med kriminalitet och blev efter en tid anhållen. I narrativet ovan berättade Anna att hon inte förstod hur hon kunde bli anhållen då hon slutat använda droger. Vi kan utifrån Becker (2006) förstå att narkotika var en *symbol* för Annas avvikande livsstil. När Annas dotter ifrågasatte hennes motiv till brottslighet

tolkar vi utifrån Månsson (2002) händelsen som en “ögonöppnande händelse” där Anna såg sina handlingar i nytt ljus. Vi förstår att Annas brottsliga handlingar var ett sätt att försörja sig på och inte endast beroende av hennes missbruk.

Anna berättade att hon återigen skapade sig en säkerhet då hon började arbeta på KRIS. Hon beskrev att när hon representerar KRIS så är hon KRIS trogen. Vi kan utifrån Becker (2006) förstå att det på så sätt inte är värt för Anna att utföra avvikande handlingar, då det skulle riskera att hon förlorade sin försörjning och sina relationer på KRIS.

5.6 Sammanfattade kommentarer

Med symbolisk interaktionism och genusperspektiv som teoretisk referensram har vi tolkat informanternas livsberättelser. Vi har funnit faktorer, vilka har påverkat informanternas förändringsprocesser samt faktorer som har fungerat som strategier i en eftersträvan av en livsstil utan kriminalitet. Vi har även kunnat se hur samhällets könsrollsnormer påverkat våra informanternas liv. I följande kapitel presenteras dessa slutsatser och uppsatsens forskningsfrågor besvaras.

6. Slutsatser och diskussion

I detta kapitel presenteras uppsatsens slutsats följt av en avslutande diskussion samt förslag på framtida forskning. I slutsatsen besvaras uppsatsens frågeställningar utifrån en sammanställning av alla fyra kvinnors livsberättelser. I diskussionen presenteras uppsatsens resultat tillsammans med våra egna reflektioner.

6.1 Slutsatser

Hur kan intervjupersonernas handlingar och förhållningssätt förstås i relation till samhälleliga könsnormer?

Samhällets normer kring könsroller har påverkat informanternas förhållningssätt och handlingar på olika sätt. Samtliga informanter beskrev tydliga könsroller i “den kriminella världen” vilka de har varit tvungna att förhålla sig till. Könsroller skapar förväntningar på hur människor ska vara och bete sig (Renzetti 2013). Vi har utifrån Connell (2002) och ett genusperspektiv kunnat se att informanterna har positionerat sig olika i *genusordningen*. Informanterna beskrev kriminalitet och brottsliga handlingar som maskulina egenskaper såsom hårdhet, aggressivitet och styrka. Kvinnliga egenskaper förknippades med svaghet, godhet, moderskap och omsorg. En utav informanterna beskrev hur normer kring moderskap påverkade henne till en tro om att hennes nya roll som mamma per automatik skulle leda till förändring. Hon kände dessutom ett behov av att upprätthålla en fasad av att vara “den goda modern” trots att hon befann sig i ett aktivt missbruk. En annan informant beskrev att hon ville upprätthålla en fasad av hårdhet. Hon förknippade kvinnlighet med svaghet och ville inte identifiera sig med detta, då hon upplevde kvinnlighet och svaghet som en risk för att bli utsatt för nya övergrepp. Informanterna upplevde att de stigmatiseras mer och på ett annorlunda sätt än män, då samhällets syn på kvinnor är långt ifrån synen på “den kriminelle”. Då manliga attribut, genom samhälleliga normer, förknippas med kriminella handlingar är det mer naturligt att föreställa sig en man som begår brott än en kvinna (Lander 2003). Alla människor i vårt samhälle är en del av upprätthållandet av de normer som finns kring könsroller (Butler 2006). Informanterna, liksom resten av oss andra, måste på så sätt förhålla sig till den *genusordning* vilken är uppbyggt av vårt samhälle (Connell 2002).

Hur kan processen av att lämna en kriminell livsstil förstås utifrån intervjupersonernas livsberättelser?

Informanterna betonade ett flertal specifika händelser, vilka påverkat dem att lämna en kriminell livsstil. För tre av informanterna har negativa händelser, såsom *traumatiska* eller *ögonöppnande händelser*, varit *vändpunkter* vilka i sin tur lett till en början av en förändringsprocess. Informanterna beskrev fängelsevistelser som viktiga faktorer, då de resulterat i längre perioder av drogfrihet och självrannsakan. Samtliga informanter beskrev en "trötthet" där de saknade ork att fortsätta med sin kriminella livsstil. Informanterna berättade att de känner trötthet av olika anledningar. För de två äldre informanterna, vilka är 60 och 43 år gamla, var åldern en bidragande faktor till insikt över hur deras liv faktiskt såg ut. Ålder har visat sig vara en viktig förändringsfaktor även i tidigare forskning (Chylicki 1992; Hirschi & Gottfredsson 1983). Informanterna beskrev att de såg tillbaka på sina liv och insåg att de saknade mycket, såsom relation till familj och ett stadigvarande boende. En av de yngre informanterna berättade att hon haft en negativ självkänsla under större delen av sitt liv. Genom behandling fick hon en förbättrad självkänsla, där hon insåg att hon förtjänade ett liv utan kriminalitet och narkotika. Det skapade i sin tur en vilja till förändring. Samtliga informanter talade om att nå en "personlig botten", där de kommit till ett vägskafl och insett att förändring måste ske för att de ska överleva. På så sätt skapades en inre motivation till förändring hos informanterna. En inre motivation är en viktig förändringsfaktor även enligt tidigare forskning (Rydén- Lodi 2008; Laub & Sampson 2003).

Vi har funnit faktorer som påverkat informanternas förändringsprocesser, vilka är: specifika viktiga händelser, ålder, trötthet på sin livsstil, insikt i de konsekvenser livsstilen medfört, förändrad självbild samt uppnående av en personlig botten där förändring ses som enda utvägen för att överleva. Det är viktigt att belysa processens komplexitet då alla faktorer är beroende av varandra. För att uppnå motivation och vilja att förändras krävs ett förlopp där många olika faktorer påverkar varandra. Det är därför viktigt att se faktorer till förändring som en process och inte som någonting statistiskt.

Vilka strategier berättar intervjupersonerna att de använder i eftersträvan av ett liv utan kriminalitet?

Samtliga informanter talade om att de var tvungna att bryta upp med gamla sociala kontakter för att kunna lämna och bibehålla ett liv utan kriminalitet. Informanternas livsberättelser visar att de inte kunnat återvända till sitt gamla sociala sammanhang utan att riskera återfall. Uppbrott från gamla sociala kontakter som en strategi för upprätthållande av ett liv utan kriminalitet betonas även i tidigare forskning (Rydén- Lodi 2008).

Informanterna har genom erfarenhet utvecklat en självmedvetenhet. De har således skapat sig strategier för hur de ska handla i situationer då de eftersträvar ett liv utan kriminalitet. En utav informanterna satte upp "säkerheter" för sig själv, exempelvis då hon lovade sin dotter att bli nykter. En annan utav informanterna vände sig medvetet till KRIS efter ett återfall. Hon var medveten om att risken för återfall till kriminalitet var stor om hon inte återvände till KRIS. I informanternas livsberättelser är organisationer såsom NA och KRIS viktiga faktorer i främjandet av ett liv utan kriminalitet. Sådana organisationer representerar sysselsättning, gemenskap och stödjande nätverk för informanterna. Utförande av avvikande handlingar idag skulle medföra stora konsekvenser, vilket informanterna inte längre är villiga att riskera. Samtliga informanter beskrev att det liv de byggt upp, efter att ha lämnat en kriminell livsstil, exempelvis relationer, boende och arbete, inte är värt att förlora. På så sätt skapas strategier vilka fungerar som motivation till att inte utföra avvikande handlingar (Becker 2006).

Viktiga strategier i informanternas eftersträvan av ett liv utan kriminalitet är självmedvetenhet kring riskfyllda situationer, lämnandet av sociala kontakter med kriminell livsstil, upprättande av nytt socialt nätverk, sysselsättning samt uppbyggande av en tillvaro som inte är värd att förlora. Att upprätthålla en livsstil utan kriminalitet är en livslång process där samtliga strategier och faktorer samspelar med varandra.

6.2 Slutdiskussion

Syftet med denna uppsats är att redogöra för informanternas subjektiva syn på de faktorer vilka har påverkat deras livsstilförändring samt att ta reda på hur informanterna förhåller sig till en livsstil utan kriminalitet. Syftet är även att belysa hur samhällets könsnormer har påverkat informanternas handlingar och förhållningssätt.

Informanternas livsberättelser visar tydligt på en komplexitet kring vägen ut ur en kriminell livsstil. Informanterna betonade att fler faktorer måste samspela för att en förändring ska kunna ske. Vi har utifrån resultatet förstått att enskilda vändpunkter inte förändrar en människas liv. Vi har ställt oss frågan om det verkligen är relevant att tala om vändpunkter, då informanterna talade om en lång process snarare än enskilda vändpunkter som förändringsfaktorer. Det kan förstås utifrån informanternas berättelser att bibehållandet av ett liv utan kriminalitet är en livslång process. Informanterna har utvecklat strategier för att förhindra att hamna i riskfyllda situationer. Det finns dock risk för återfall oavsett hur lång tid som gått, trots lämnande av tidigare livsstil. Det är viktigt att belysa att ett återfall inte behöver innebära att förändringsprocessen börjar om på nytt. Komplexiteten av en förändringsprocess beror på att insikter och förändringsfaktorer i människors liv är individuella (Chylicki 1992). Vi kan därför förstå att förändringsprocesser är svåra att generalisera, vilket vi tror kan vara en orsak till att tidigare forskning kring ämnet är begränsad. Vägen ut ur kriminalitet är subjektiva upplevelser och är dessutom livslånga processer. Det innebär därmed svårigheter att belysa dessa subjektiva upplevelser som enskilda faktorer.

Då synen på kvinnor som begår brottsliga handlingar går emot samhällets normativa förväntningar bidrar det till en stigmatiserad social identitet som kriminell (Goffman 2014). Vi kan därmed förstå att kvinnor med kriminella livsstilar i sina förändringsprocesser således behöver överkomma fler barriärer och hinder än män (Kolfjord 2003). Kvinnors kriminalitet ses som ett offerskap och inte som aktiva handlingar (Ungmark 1992; Kordon & Wetterqvist 2006). Kvinnan går emot den feminina normen samtidigt som hon ses som passiv i sin kriminella karriär (Kordon & Wetterqvist 2006). Då kvinnors kriminalitet ses som ett offerskap och inte som aktiva handlingar skapas en paradox kring stigmatiseringen. Kvinnan går emot den feminina normen samtidigt som hon ses som passiv i sin kriminella karriär. Utifrån informanternas livsberättelser kan vi förstå att de har intagit en aktiv roll och är handlingskraftiga individer. Genom att belysa normer kring kön och kriminalitet frångås synen på kvinnan som ett offer. Kvinnors brottlighet belyses utifrån en bredare syn på vad som anses vara kvinnliga och manliga egenskaper, vilket därmed ger en vidare syn på kriminalitet. Utformande av denna uppsats har gett oss fördjupad förståelse kring hur samhällliga normer av könsroller påverkar människors handlingar. Genom livsberättelser

har vi tagit del av kvinnornas uppfattning av deras sociala värld, vilket är avgörande för att förstå mänskliga processer. Informanterna i uppsatsen har gett oss en enorm kunskap kring den komplexitet deras livserfarenheter har medfört. Utifrån mötet med dessa starka kvinnor har vår förståelse för sociala processer och interaktioner vidgats.

6.3 Förslag på framtida forskning

Vi anser att uppsatsen har bidragit till kvinnors perspektiv på kriminalitet, dock bör ämnet belysas ytterligare. Det krävs en större inblick i strukturella faktorer och samhällets insatser samt hur dessa påverkar individers väg ut ur en kriminell livsstil. Andra teoretiska ansatser skulle kunna visa fler eller andra påverkansfaktorer på en förändringsprocess. Det skulle dessutom vara intressant att undersöka hur män med före detta kriminella livsstilar påverkas av könsnormer i samhället. Förslag på framtida forskning är därmed:

- Hur påverkar normer kring genus myndigheters arbetssätt?
- Hur påverkar könsnormer i samhället män med kriminella livsstilar?
- På vilket sätt påverkar anknytning personer med en kriminell livsstil?
- Hur ser samarbetet mellan myndigheter och brukarorganisationer ut?

Antal ord: 21 779

7. Referenslista

- Alvesson, M. & Skoldberg, K. (2008) *Tolkning och reflektion vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: studentlitteratur.
- Andersson, G. & Swärd, H. (2008) ” Etiska reflektioner” I Meuwisse, A., Swärd, H., Jacobsson, K. & Eliasson- Lappalainen, R. (red.): *Foskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ball, R. Cullen, F. & Lilly, J R. (2011) *Criminological theory context and consequences*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Becker, H. (2006) *Utanför avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv.
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Brottsförebygganderådet, Brå (2012). Nr 20. *Samverka för att förebygga återfall i brottförutsättningar och möjligheter*.
https://www.bra.se/download/18.22a7170813a0d141d2180002085/2012_ideskript_20_samverka_f_r_att_f_rebygga_terfall_i_brott.pdf (15-02-26)
- Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Butler, J. (2006) *Genus ogjort kropp, begär och möjlig existens*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Chylicki, P (1992). *Att upphöra med brott: vägar ut ur den kriminella karriären*. Lund: Lunds universitet.
- Connell, R. (2002) *Gender*. Cambridge: Polity.

- Ebaugh, H. (1988) *Becoming an ex: the process of role exit*. Chicago: University of Chicago.
- Gadamer, H G. (1997) *Sanning och metod i urval*. Göteborg: Daidalos.
- Goffman, E. (2009) *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. Lund: studentlitteratur.
- Goffman, E. (2014) *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Nordsteds Förlag.
- Hirschi, T. & Gottfredson, M. (1983) *Age and the Explanation of Crime*.
The American Journal of Sociology, Vol. 89, No. 3. (Nov, 1983), pp. 552-584.
- Johansson, A. (2005) *Narrativ teori och metod med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur.
- Kolfjord, I. (2003) *Kvinnors drogbruk och lagbrott- Positionella och kontextuella strategier i en våldsrelaterad vardag*. Lund: Bokbox.
- Kordon, S. & Wetterqvist, A. (2006) *Gärningsmannen är en kvinna en bok om kvinnlig brottslighet*. Stockholm: Telegram Bokförlag AB.
- Lander, I. (2003) "Genus, normalitet och avvikelse" I Lander, I., Petterson, H. & Tiby, E. (red.): *Feminiteter, maskuliniteter och kriminalitet- genusperspektiv inom svensk kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Laub, J. & Sampson, R. (2003) *Shared Beginnings, Divergent Lives Delinquent Boys to Age 70*. Cambridge: Harvard University.
- Marklund, F. (2003) "Kvinnor och mäns kriminella karriärer" I Lander, I., Petterson,

- T. & Tiby, E. (red.): *Feminiteter, maskuliniteter och kriminalitet genusperspektiv inom svensk kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Mead, G. (1995) *Medvetandet, jaget och samhället- från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos Förlag AB.
- Månsson, S A. (2002) ”Interaktionistiska perspektiv på studiet av sociala problemprocesser, karriärer & vändpunkter” I Meeuwisse, A. & Swärd, H. (red.): *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.
- Payne, M. (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.
- Petterson, T. (2003) “Våld som iscensättning av feminitet” I Lander, I., Petterson, T. & Tiby, E. (red.): *Feminiteter, maskuliniteter och kriminalitet-genusperspektiv inom svensk kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Renzetti, C. (2013) *Feminist Criminology*. London: Routledge.
- Riessman, C. (2008) *Narrative methods for the human sciences*. London: Sage.
- Rydén-Lodi, B. (2008) *Lyckas mot alla odds: protektiva faktorer i upphörandeprocessen vid brottslig verksamhet*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Sarnecki, J. (2009) *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Thomassen, M. (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis*. Lund: Gleerups.
- Trost, J. & Levin, I. (2010) *Att förstå vardagen med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Ungmark, I. (1992) *Kvinnor, brott och övervakning*. Linköping: Linköpings Universitet.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (15-03-02)

Yin, R. (2011) *Kvalitativ forskning- från start till mål*. Lund: Studentlitteratur.

8. Bilagor

8.1 Intervjuguide

Introduktion

- Skulle du kunna berätta lite om dig själv?
- Kan du berätta lite om din uppväxt?

Livet i kriminalitet

- Vad innebär kriminalitet för dig?
- Hur längesedan var det du lämnade ditt liv i kriminalitet/(missbruk)?
- Kan du berätta om hur din väg in i kriminalitet såg ut?
- Vad tror du gjorde att du fortsatte begå brottsliga handlingar efter första gången?
- Hur tror du att andra (samhället eller omgivningen, familj, vänner, anhöriga) uppfattade dig under denna livsperiod?
- Hur såg du på dig själv? (Utifrån samhälleliga förväntningar, självbild, självkänsla?)
- Hur såg dina sociala kontakter ut (vänskap, omgivning, anhöriga, familj osv.) under denna period i ditt liv?
- Upplever du att det är någon skillnad på att vara kvinna och begå brottsliga handlingar i jämförelse med att vara man?

Att lämna kriminalitet

- Upplever du att det fanns vändpunkt/er som påverkade din process att lämna en kriminell livsstil? (i så fall vilka?)
- Hur gammal var du när du upphörde att begå brottsliga handlingar?
- Hur såg dina sociala kontakter ut (vänskap, omgivning, anhöriga, familj osv.) under denna period i ditt liv?
- Hur upplever du att det är att vara kvinna och lämna en kriminell livsstil? (Är det någon skillnad på kvinnor och mäns processer/ att bryta med kriminalitet? Finns det specifika vändpunkter för kvinnor i processen?)

- Hade du några förväntningar på hur livet skulle se ut efter att du lämnat kriminalitet? (I så fall vilka? Stämmer de överens med hur ditt liv ser ut idag?)

Livssituation idag

- Kan du berätta om hur ditt liv ser ut idag? (Arbete, vänner, anhöriga/ familj, relationer, bostad, intressen osv)
- Hur ser du på dig själv idag?
- Finns det någonting du saknar ifrån din tidigare livssituation?
- Hur ser du på framtiden idag?

Avslut

- Har din bild av kriminalitet förändrats?
- Finns det någonting mer du vill tillägga?

8.2 Informationsbrev

Hej!

Vi vill tacka för att du vill ställa upp på intervju! Vi heter Marica och Katarina och är socionomstudenter på Göteborgs Universitet. Vi skriver en kandidatuppsats om kvinnors väg ut ur kriminalitet. Syftet med denna studie är att undersöka era berättelser om processen av att lämna en kriminell livsstil. Syftet är även att belysa hur samhällets könsnormer har påverkat era handlingar och förhållningssätt. Studien har en kvalitativ inriktning där syftet har delats upp i följande frågeställningar:

- Hur kan intervjupersonernas handlingar och förhållningssätt förstås i relation till samhälleliga könsnormer?
- Hur kan processen av att lämna en kriminell livsstil förstås utifrån intervjupersonernas livsberättelser?
- Vilka strategier berättar intervjupersonerna att de använder i eftersträvan av ett liv utan kriminalitet?

Ditt namn förblir anonymt och vi kommer att ta bort de utsagor som skulle kunna identifiera vem du är. På så sätt blir du anonym i studien. Intervjun är helt frivillig och du väljer själv vad du vill berätta och du kan avbryta intervjun när du vill. Vi kommer med ditt samtycke att spela in intervjun digitalt, för att sedan skriva ut materialet. När det är färdigt kommer vi att radera inspelningarna. Resultatet kommer endast att användas i forskningssyfte och publiceras i form av en kandidatuppsats. Vi kommer även att skicka uppsatsen till dig, så att du kan få möjlighet att läsa den om du vill. Syftet med detta är att skapa en trygg miljö under intervjun och försäkra dig om att eventuellt känslig information inte kommer att spridas vidare.

Intervjun kommer att ta ungefär en timma. Intervjun är utformad efter våra frågeställningar. Vi kommer att ställa frågor kring din bakgrund, din process in och ut ur kriminalitet samt hur ditt liv ser ut idag. Vi har valt att inte skicka ut intervjumallen i

förväg, då vi tror att detta skapar mer öppna och spontana svar. Vi kan dock skicka ut frågorna i förhand om du skulle vilja det, hör i så fall av dig till oss.

MVH

Marica Eriksson & Katarina Lajsic

Institutionen för socialt arbete

Göteborgs universitet

Kontakt: XXX

Ansvarig handledare för uppsatsen: Monica Larsson

Institutionen för socialt arbete

Göteborgs universitet

Box 720 405 30 Göteborg

Kontakt: XXX